

VIATA ȘTIINȚIFICĂ

COLOCVIUL INTERNATIONAL „AURIGNACIANUL ȘI GRAVETTIANUL (PERIGORDIANUL) ÎN CADRUL LOR ECOLOGIC”, Cracovia și Nitra, 15–21 septembrie 1980

Al IX-lea Congres Internațional de Științe Pre- și Protoistorice, care a avut loc la Nisa, în septembrie 1976 a hotărât, în cadrul colocviilor XV (perigordianul și gravetianul în Europa) și XVI (aurignacianul în Europa), organizarea unei comisii internaționale, care să coordoneze activitatea de cercetare științifică în aceste domenii. Secretar al acestei comisii este cunoscutul paleolitician J. K. Kozłowski, profesor la Universitatea din Cracovia, iar printre membrii ei se numără și dr. Maria Bitiri, de la Institutul de Arheologie din București, singurul arheolog român – membru al unei comisii înființate de Congresul de la Nisa. Una din atribuțiile comisiei a fost și organizarea unor întruniri științifice cu caracter internațional, care să pună în discuție rezultatele obținute de paleoliticieni în cadrul marilor complexe ale paleoliticului superior.

Colocviul Internațional organizat de Institutul de Arheologie al Universității din Cracovia (Polonia) și Institutul de Arheologie al Academiei Slovace de Științe (Cehoslovacia) în perioada 15–21 septembrie 1980, sub înaltul patronaj al Uniunii Internaționale de Științe Preistorice și Protoistorice a avut drept scop cunoașterea și confruntarea științifică a rezultatelor obținute de paleoliticienii din Europa în perioada de după Congresul de la Nisa. De asemenea, acest Colocviu internațional urma să realizeze și un bilanț al datelor obținute, în vederea alcăturii raportelor la Al X-lea Congres Internațional de Științe Pre- și Protoistorice, care a avut loc în toamna anului 1981 în Mexic.

În afara unui număr relativ mare de specialiști din țările gazdă, la această importantă manifestare științifică au participat 27 cercetători din 10 țări europene, precum, și din S.U.A. Absența unor remarcabili oameni de știință, îndeosebi din Franța și U.R.S.S., țări în care cercetarea paleoliticului se prezintă cu rezultate de excepție, a fost marcată prin telegrame prin care cei prezenți și-au manifestat regretul pentru neparticiparea acestora la lucrările colocviului.

Delegația României a fost alcătuită din dr. Maria Bitiri, care împreună cu dr. Marin Circiumaru de la Institutul de Arheologie din București au prezentat comunicarea „Mediul natural și unele probleme ale evoluției paleoliticului superior pe teritoriul României”, și semnatul acestor prezentări cu comunicarea „Cercetările paleolitice de la Mitoc-Pișcul lui Istrate”. În afara programului colocviului, M. Bitiri și M. Circiumaru au mai prezentat și o scurtă informare asupra descoperirilor de artă paleolitică de la Cuciulat (jud. Sălaj) considerate de cei prezenți ca reprezentând una din cele mai importante descoperiri din domeniul paleoliticului european, în ultimul deceniu.

Prin comunicările prezentate, în intervențiile la alte comunicări, care se refereau și la teritoriul României, prin discuțiile cu specialiștii din alte țări, delegația română a făcut cunoscute remarcabile realizări ale cercetării paleoliticului din România, caracteristicile proprii și trăsăturile comune evoluției grupelor umane din Depresiunea Prutului Mijlociu și din alte zone geografice ale României, relațiile cu mariile complexe ale paleoliticului superior european. În același cadru, s-a remarcat că în România există o școală de paleolitic cu rezultate deosebite, mulți dintre cei prezenți manifestându-și dorința de a veni în țara noastră pentru a studia în detaliu materialele arheologice paleolitice, sau cerind să le fie trimise cit mai multe studii publicate de paleoliticienii români.

Au fost prezentate peste 50 de comunicări din domeniul arheologiei paleoliticului și al științelor conexe, unele publicate în primul volum al colocviului, celealte urmând a fi tipărite în volumul al doilea, împreună cu intervențiile la comunicări. Nu intenționăm să recenzăm fiecare studiu, ci vom prezenta unele dintre rezultatele cercetărilor efectuate de colegii din țările europene, îndeosebi. Au fost comunicări ai căror autori, bazându-se pe materiale arheologice bogate și variate, dar și pe un vast sistem informațional, obținut prin participarea la aproape toate manifestările științifice europene, au reușit să obțină rezultate deosebit de importante privind evoluția grupelor umane, a tehnocomplexelor. Aproape toate comunicările s-au bazat pe bogate rezultate ale cercetărilor multi- și interdisciplinare. Cu deosebită atenție au fost urmărite comunicările privind rezultatele obținute prin utilizarea matematică și a algebrei superioare. Sunt însă și specialiști (H. Delporte) care utilizează formulele matematice ca un scop în sine și nu pentru a încerca să obțină date cu caracter istoric.

Statistica și tipologia, fundamentate ca metode științifice de cercetare de către cel care a fost o mare personalitate a paleoliticului lumii, F. Bordes, sunt complicate prin noi formule matematice, ale căror rezultate nu se pot ridica la nivelul celor obținute de marii savant francez. Alte comunicări pe aceeași temă (J. K. Kozłowski-Polonia, Anta Montet-White-S.U.A., Marcel Otte-Belgia) au reușit ca, prin interpretarea istorică a unităților taxonome ale paleoliticului superior, a unui model tipometric, proiecții pe axe factoriale ale principalelor grupe tipologice în strînsă legătură cu elementele ecologice, să ajungă la concluzii deosebit de importante privind relațiile marilor complexe ale paleoliticului superior și evoluția grupelor umane, a utilajelor litice etc.

Au fost și comunicări în care s-a încercat emiterea unor concluzii fără o bază documentară (tehnica – tipologică) suficient de concludentă: crearea unui nou grup cultural al paleoliticului superior, pe baza unor materiale între care piese de tip semilună, dar de dimensiuni mai mari decit acelea epipaleolitice (tardenoisiene), situate însă la baza unui depozit de loess complet remaniat, sau incadrări cultural-cronologice datorate unor piese destul de atipice, chiar dacă nivelurile respective sunt date prin analize de radiocarbon.

Deosebit de utile sunt numeroasele datări de C_{14} , publicate în primul volum al colocviului, sau prezentate în cadrul comunicărilor, cu ajutorul cărora considerăm că putem propune limite maximale și minime și pentru complexele sau chiar așezările paleoliticului superior din spațiul carpatodunărean. În acest scop, este necesară o analiză deosebită de atență, din punct de vedere tehnico-tipologic a utilajelor litice ale complexelor și așezărilor noastre paleolitice.

Grupele regionale ale gravettianului Europei centrale (cu referiri și la zonă Nistrului), propuse de M. Otte, sau evoluția industriilor aurignaciene, stabilită de către Denise de Sonneville-Bordes, chiar fără legături directe cu paleoliticul României, oferă suficiente date de analiză și comparație. De asemenea, o problemă deosebit de mult dezbatută a fost analiza judicioasă a nucleelor ca primele produse asupra cărora a acționat gindirea umană în scopul cioplirii uinelor (comunicare prezentată de Elsbieta Sachse-Kozłowska), propunindu-se chiar constituirea unui mic grup de lucru.

Aproape toate comunicările au prezentat, prin diapoziitive, un imens material arheologic, pe baza căruia se pot stabili

strinse analogii cu descoperirile paleolitice de pe teritoriul României. Cocolciul s-a desfășurat în două secțiuni: Cracovia (15–17 septembrie) și Nitra (19–21 septembrie), ziua de 18. IX fiind rezervată deplasării, cu autocarele, din Polonia în Cehoslovacia.

Atât la Cracovia, cit și la Nitra, cîte o zi a fost afectată excursiilor de studiu, la stațiunile paleolitice din jurul Cracoviei sau de la Nitra la Brno. Astfel, printre cele mai importante obiective vizitate în Polonia, se numără grota Mamutowa, cu mai multe niveluri de locuire, precum și cunoscuta aşezare de la Cracovia–Strada Spadzista (B), cu o stratigrafie geologică deosebit de interesantă, locuirea paleolitică fiind destul de bogată: din aproximativ 5 000 de piese de silex, peste 350 sunt reprezentate de o gamă variată de unele tipice.

Cu ocazia deplasării spre Cehoslovacia, a fost vizitată cea mai frumoasă regiune carstică din Polonia – valea rîului Pradnik, unde mai multe grote au fost locuite în paleoliticul mijlociu, reprezentând un facies propriu acestei zone, alte straturi de cultură datând din paleoliticul superior, majori-

tatea locurilor fiind suprapuse de niveluri neolitice și mai tîrziu.

În ultima zi a lucrărilor colocviului, după vizitarea Institutului de Arheologie din Nitra, pe drumul spre Brno, ne a fost prezentată cunoscuta stațiune Dolní-Věstonice, alături de care a fost amenajat un reprezentativ muzeu, în care sunt expuse materiale recoltate cu prilejul cercetărilor de aici, precum și mulaje schite, fotocopii, reprezentînd cele mai semnificative descoperiri paleolitice din Europa.

Cocolciul s-a încheiat cu vizitarea Institutului de Antropologie din Brno, a cărui expoziție oferă o imagine de ansamblu asupra evoluției grupelor umane, a utilizului litic și osos, pe toată durata epocii paleolitice, în toată Europa.

Organizat în condiții excelente, Cocolciul Internațional de la Cracovia și Nitra a prilejuit o dezbatere deschisă a celor mai importante aspecte ale paleoliticului superior european, precum și stabilirea unor mai strînse relații de prietenie cu colegii din țările europene.

VASILE CHIRICA

REUNIUNEA CONSILIULUI PERMANENT AL UNIUNII INTERNATIONALE DE ȘTIINȚE PRE- și PROTOISTORICE (București, 3–6 septembrie 1984)

În zilele de 3–6 septembrie 1984, sub auspiciile Asociației Internaționale de Studii Sud-Est Europene, a avut loc la București, la sediul acestei Asociații, din inițiativa și cu concursul acad. Em. Condurachi, secretar general al Asociației, reunirea Consiliului Permanent al Uniunii Internaționale de Științe Pre- și Protoistorice. La această reunire au participat 38 de reprezenteri specialiști din 19 țări, respectiv 15 din Europa (Anglia, Belgia, Bulgaria, Elveția, Finlanda, Franța, Irlanda, Iugoslavia, Polonia, R.D.G., R.F.G., România, Spania, Suedia și Ungaria), două din Asia (Iran și Japonia) și două din America (S.U.A. și Canada).

Pentru întîmpinarea și conducerea oaspeților acad. Em. Condurachi și membrii români din Consiliul Permanent al Uniunii Internaționale de Științe Pre- și Protoistorice au fost ajutați de dr. C. Preda, directorul Institutului de Arheologie, precum și de dr. Eugen Comăsa, dr. Marin Cărciumaru, dr. Mircea Babeș și dr. Maria Coja de la Institutul de Arheologie, ca și de Mircea Marinescu de la Muzeul de Istorie al R.S.R.

Institutul de arheologie, alături de Secretariatul Asociației de studii sud-est europene, a contribuit la multiplicarea programului și a ordinii de zi, absolut necesare bunei desfășurări a încreșterilor.

După definitivarea programului reuniei din ziua de 2 septembrie de către prof. J. Nenquin, secretarul general al Uniunii Internaționale de Științe Pre- și Protoistorice și organizatorii români, în zilele de 3 și 5 septembrie au avut loc ședințele Comitetului Executiv și Consiliului Permanent, iar la 4 septembrie vizite la Muzeul de Istorie al R.S.R. din București și la Muzeul de Istorie din Oltenia, precum și la stațiunile arheologice de la Giumelnița și Radovanu.

Astfel, după ședința Comitetului Executiv din dimineața zilei de 2 septembrie, la care au participat nouă membri ai acestui organism internațional, respectiv profesorii J. D. Evans (Londra), J. Nenquin (Gand), H.-G. Bandi (Berna), K. Böhner (Mainz), M. Garašanin (Belgrad), E. Ripoll-Perallo (Madrid), B. Stjernquist (Lund), A. Beltran (Zaragoza) și P. Ucko (Southampton), după amiază a avut loc prima ședință a Consiliului Permanent, prezidată de prof. J. D. Evans, președintele celui de al XI-lea Congres Internațional de Științe Pre- și Protoistorice de la Southampton și Londra, asistat de prof. J. Nenquin, secretarul general al Uniunii Internaționale de Științe Pre- și Protoistorice și P. Ucko (Southampton), secretar general al acestui Congres. Cu acest prilej, după alocuțiunile prof. J. D. Evans și acad. Em. Condurachi, s-a trecut la prezentarea de rapoarte și discutarea lor. În primul rînd, prof. J. Nenquin a prezentat

raportul său, în care a arătat că la reunirea Comitetului Executiv din 1984 de la Florența au fost aleși profesorii J. D. Evans ca președinte al viitorului Congres Mondial de Pre- și Protoistorie de la Southampton și Londra și P. Ucko ca secretar general al acestui congres. În continuare, s-a referit la aprecierile favorabile ale academicianului francez d'Ormesson, președintele Consiliului Internațional de Filosofie și Științe Umaniste de pe lîngă UNESCO, privind activitatea desfășurată de Uniunea Internațională de Științe Pre- și Protoistorice. De asemenea, a menționat două noi comisiuni, care urmează să ia ființă în cadrul acestei Uniuni, dintre care una propusă de prof. J. Kozłowski (Cracovia) pentru problema unificării cercetărilor din Europa privitoare la paleoliticul superior, cu responsabilitatea de fiecare țară și cu o publicație specială, și o altă, susținută de prof. H. Camps (Aix-en-Provence), pentru obiectele de os din pre- și protoistorie. După acest raport, a luat cuvîntul dr. P. Patay (Budapesta), care, în numele delegației maghiare, a cerut ca membrii Consiliului Permanent să fie mai bine informați, între Congrese și reunii, de către secretarul general în legătură cu problemele importante discutate în Comitetul Executiv. A urmat apoi raportul prof. P. Ucko privitor la cel de al XI-lea Congres Internațional de Pre- și Protoistorie din 1986 de la Southampton (1–5 septembrie) și Londra (6–7 septembrie). Cu acest prilej a prezentat Consiliului Permanent cea de-a doua circulară pentru congresul acesta mondial. Din cele relatate, completate cu datele din cea de a doua circulară, a rezultat că s-au primit răspunsuri de la 2 500 de specialiști (arheologi, istorici, zoologi, botaniști, antropologi, psihologi, filosofi, lingviști și pedagogi) din peste 100 de țări, ceea ce corespunde cu interesul deosebit manifestat față de tematica largă și multidisciplinară a acestui Congres. În această privință, sunt semnificative cele cinci mari teme cu subdiviziuni, care vor fi discutate pe bază de comunicări:

1. Atitudini culturale față de animale, inclusiv păsări, pești și nevertebrate;

2. Studii comparative în legătură cu dezvoltarea societăților complexe;

3. „Obiectivitatea“ arheologică în interpretare;

4. Contextele sociale și economice ale schimbărilor tehnologice;

5. Omul și cultura în pleistocen.

Alte teme privesc arheologia socială și economică, tehniciile de datează fizică și chimică în preistorie, metodele matematice în arheologie, neoliticul Europei și Africii, epoca de aramă și de bronz din lumea veche, arheologia și etnografia epocii fierului din Europa, societățile din epoca fierului în

sudul Asiei, relațiile culturale și religioase dintr-o popoare și state în Evul mediu timpuriu, originile orașelor din sudul Americii, India, Africa și Europa, precum și arheologia publică și minuirea resurselor culturale, în care se va examina evoluția structurilor guvernamentale pentru protecția și administrația evidenței materialelor arheologice din diferite părți ale lumii, arheologia în legislație, administrație și planificare, ca și educația și calificarea arheologilor pentru minuirea resurselor culturale.

În afară de acestea, profesorul P. Ucko a informat în raportul său că se vor efectua și săpături speciale în o importantă așezare a epocii fierului de la Maiden Castle în Dorset, precum și în centrul orașului Southampton. De asemenea, pentru participanții la Congres, se va organiza o excursie la celebrele monumente de la Stonehenge, precum și o expoziție importantă de arheologie britanică la British Museum, în care vor fi prezentate rezultatele cercetărilor arheologice din Anglia din ultimii 40 de ani, din paleolitic pînă în 1600.

După acest raport, s-au prezentat dări de seamă din partea responsabililor comitetelor speciale pentru *Inventaria Archaeologica* (M. Mariën, Bruxelles), *Encyclopædia berbera* (G. Camps, Aix-en-Provence), *Prähistorische Bronzefunde* (raport trimis de H. Müller-Karpe, Bonn), *sidereurgie* (raport trimis de R. Pfeiner, Praga), *arta preistorică* (H.-G. Bandi, Berna), *paleoliticul superior* (raport trimis de I. Kozłowski), *obiectele de os* (H. Camps), precum și pentru *chiilimbar si atlasul geografic al Africii*.

În continuare, s-au făcut propunerile de noi membri ai Consiliului Permanent și ai Comitetului de Onoare. Din partea României a fost reținută propunerea pentru dr. I. H. Crișan (Cluj-Napoca), în Consiliul Permanent, în locul dr. N. Vlăsău (Cluj-Napoca), decedat, iar prof. J. Nenquin a propus pe acad. Emil Condurachi în Comitetul de Onoare.

Sediul Consiliului Permanent a continuat în dimineața zilei de 5 septembrie, cind s-au ales prin vot deschis noi membri ai Consiliului Permanent, inclusiv I.H. Crișan din partea României, fiind necesară o scurtă prezentare a activității științifice pentru toți cei propuși. În după masa aceleiași zile a avut loc ultima ședință a Comitetului Executiv.

În ziua de 4 septembrie s-au vizitat secția de arheologie și tezaurul Muzeului de Istorie al R.S.R., oaspetii fiind salutați la sosirea de directorul adjunct al Muzeului (Gh. Colesică). El au rămas deosebit de plăcut impresionați atât de bogăția și valoarea materialelor expuse, cit și de felul de prezentare muzeistică a acestora. În încheierea acestei vizite, în sala de conferințe a Muzeului, dr. E. Comșa a prezentat o expunere cu diapositive, privind stațiunile arheologice de la Giumelnita

și Radovanu, din apropierea orașului Oltenița, care urmau să fie vizitate imediat în continuare.

Pe tot parcursul deplasării cu autocarul pînă la Oltenița dr. M. Comșa și dr. Al. Vulpe au dat explicații necesare în legătură cu obiectivele arheologice pe lîngă care s-a trecut.

La Oltenița, după întâmpinarea de către președintele Comitetului de Cultură și Educație Socialistă și directorul Muzeului de Istorie (Done Șerbănescu), s-au vizitat cu deosebit interes bogatele colecții ale acestui muzeu, impresionind prin valoarea lor și modul de prezentare. După o scurtă oprire la Casa de cultură, unde oaspeții au fost primiți cu multă căldură, s-au deplasat la Radovanu, unde a ieșit în întâmpinare primarul comunei și alte persoane. Aici, o parte din oaspeți au vizitat, sub conducerea dr. E. Comșa și dr. M. Comșa, săntierul neolic și prefeudal, iar altă parte, cu dr. Sebastian Morintz și Done Șerbănescu, s-a deplasat la așezarea dacică din apropiere, toți fiind foarte mulțumiți de cele văzute și explicațiile date, precum și de ospitalitatea manifestată de autoritățile locale.

Tot în cadrul acestei manifestări științifice internaționale, prima de acest fel care a avut loc în România, în dimineața zilei de 6 septembrie s-a ținut la sediul Asociației Internaționale de Studii Sud-Est Europene coloconul cu tema „Probleme pre- și protoistorice în zona balcano-dunăreană”, organizat de acad. Em. Condurachi, care a rostit o alocuție la deschiderea lui. La acest colocoiu, presidat de prof. J. Evans, s-au susținut următoarele șase comunicări următoare de discuții :

1. Importanța săpăturilor arheologice de la Cucuteni (M. Petrescu-Dimboviță) ;
2. Neolitizarea în sud-estul Europei și Orientalul Apropiat (acad. M. Garašanin, Belgrad) ;
3. Legăturile Bulgariei în neolic și calcolitic (G. Georgiev, Sofia) ;
4. Relațiile comunităților neolitice din România cu cele din Balcani (E. Comșa) ;
5. Tezaurul de la Rădeni (Al. Vulpe) ;
6. Principalele aspecte ale civilizației geto-dacice în lumina ultimelor săpături arheologice (H. Daicoviciu).

În încheiere, această reuniune internațională a permis participanților nu numai să-și poată desfășura lucrările în condiții foarte bune la sediul Asociației Internaționale de Studii Sud-Est Europene, ci și să cunoască mai bine, la fața locului, o parte din activitatea rodnică și cu frumoase rezultate a arheologilor români în domeniul pre- și protoistoriei.

MIRCEA PETRESCU-DIMBOVIȚĂ

SIMPOZIONUL INTERNAȚIONAL DE ARHEOLOGIE DE LA BIALE BLOTA (POMMERANIA)

Universitățile din Lódz și din Stockholm, Serviciul de Antichități Suedez, precum și Grupa de lucru „Pommerania” cu program de cercetare patronat de UNESCO au hotărât să inițieze o serie de simpozioane pe tema „Peregrinatio Gothica”, fenomen cu mari implicații în istoria antichității tîrziu și a Evului mediu timpuriu. Punctul de greutate pentru această suită de manifestări științifice urmă să-l aiă prezența goților în regiunea Mării Baltice și în teritoriile de-a lungul căroră, în migrația lor, aceștia s-au oprit temporar sau au trecut către sudul și apoi vestul continentului, pînă în Spania și Aquitania. Întrucît problema este atât de cuprinzătoare și afectează spații foarte întinse ale Europei, organizatorii au conceput o colaborare internațională largă, prin care să se asigure o participare corespunzătoare a specialiștilor, un cadru propice pentru dezbatere și o publicare integrală a comunicărilor și discuțiilor prilejuite de acestea.

Primul din aceste simpozioane, la care am participat ca invitat al Universității din Lódz, a fost organizat în stațiunea arheologică de la Biale Blota din Pommerania în perioada 3–6 septembrie 1984, avînd tema : *Stabile und veränderliche Kulturelemente bei den wandernden Menschengruppen (auf Beispiel der Gothen)*. [Elemente culturale stable și fluc-

tuante la colectivitățile umane aflate în migrație (cu privire specială asupra goților)]. Intenția organizatorilor pentru această întîlnire a fost aceea de a realiza un prim contact între specialiști, în urma căruia să se stabilească prioritățile tematice și de organizare ale simpozioanelor următoare. Comunicările susținute de participanți la întrunirea de la Biale Blota au avut o ținută care a intrecut toate așteptările, fapt ce a generat un optimism general asupra eficienței viitoare a acestui program internațional de cercetare.

Două din cele 14 comunicări au avut în vedere izvoarele scrise, una ocupîndu-se de tradiția migrației goților în opera lui Iordanes (prof. dr. J. Kolendo, Varșovia), iar alta prezintînd stadiul în care se află cercetările asupra istoriei goților după trecerea lor în imperiu, în intervalul secolelor IV – VIII (dr. A. Schwarz, Wien).

Un grup de șase comunicări, tratînd realități arheologice din Scandinavia, insulele Gotland și Öland, Peninsula Inseland și regiunile de pe fjordul sudbaltic, au adîncit discuția asupra problemei atât de controversate a originii goților. Astfel, au fost prezentate stadiul cercetărilor privind perioada preromană și romană în sudul Suediei (conf. dr. Ulf Erik

Hagberg, Skara), descoperirile de tezaure și de morminte prințiale din Peninsula Jutlanda (dr. Ulla Lund Hansen, Copenhaga), unele probleme privind insula Gotland, goți și subcultura baltică (conf. dr. Erik Nylén, Visby), o sinteză cuprinzătoare asupra legăturilor culturale dintre Scandinavia și regiunile de pe țărmlui sudic al Mării Baltice în Latène-ul tîrziu și perioada imperială romană (conf. dr. J. Kmiecinski), opinii despre geneza cercurilor de piatră în bazinul Mării Baltice în perioada Latène și romană (dr. R. Wolagiewicz, Szczecin) și unele aspecte regionale și cronologice ale practicilor funerare din cultura Wielbark (dr. K. Walenta, Lódz).

Trei comunicări au avut în vedere deplasarea goțiilor din Pomerania și bazinul Wistelui inferioare spre sud și sud-estul continentului, ocupindu-se de relațiile dintre culturile Wielbark și Przeworsk și problema migrației goțiilor (prof. dr. K. Godłowski), de geneza elementelor culturale ale populației din sud-estul Poloniei și Ucraina de vest în perioada imperială romană (dr. A. Kokowski, Lublin) și de cronologia culturii Sintana de Mureș-Černjachov (dr. I. Ionita, Iași).

În sfîrșit, ultimele trei comunicări, tratînd influențele culturale din nord și din sud pe teritoriul Slovaciei în perioada imperială romană și a migrațiilor (prof. dr. J. Tejral, Brno), complexele arheologice ale ostrogotilor din secolul al V-lea e. n. la nord de Alpi (prof. dr. M. Menke, Giessen) și vizigoții în Aquitania (prof. dr. M. Rouche, Lille), au surprins probleme referitoare la migrația goțiilor spre vestul Europei.

Urmărind comunicările și dezbatările de-a lungul celor trei zile cit a durat simpozionul, s-a putut constata că cei prezenți n-au fost preocupați doar de migrația goțiilor, ci au avut în vedere un ansamblu mult mai larg de probleme. În felul acesta, un spațiu corespunzător a fost acordat și populațiilor cu care goți au venit în contact pe traseul migrației lor. De fapt, prin modul de tratare a descoperirilor arheologice dintr-o zonă sau alta, în totalitatea lor, indiferent de atribuirea etnică, s-a ajuns implicit la o abordare istorică globală a perioadei.

În ceea ce privește aspectele luate în discuție, ele au fost de o mare diversitate, începînd cu unele de ordin strict arheologic (culturi, subculturi, grupe regionale, arii de răspindire, cronologie etc.) și încheind cu cele mai generale, cum ar fi raporturile dintre colectivitățile umane din spațiile afectate de fenomenul migrației. Numărul comunicărilor nefind prea mare, fiecăreia dintre acestea i-a putut acorda un spațiu corespunzător, practic nelimitat, atît pentru susținere, cit și pentru discuții. Programarea dezbatelor după fiecare comunicare a dat posibilitatea să se evite deplasarea discuțiilor doar spre anumite comunicări, cu subiecte mai tentante la prima vedere.

Baza de cercetări de la Biale Blota a Universității din Lódz, situată într-un splendid cadru natural de păduri și lacuri din Pomerania, cu ambianța să plăcută și liniștită, a oferit condiții excelente pentru desfășurarea lucrărilor. Conectată la rețea electrică națională și dotată cu încălzire centrală, baza respectivă funcționază tot timpul anului. Ea dispune de trei clădiri cu săli de lucru, sălă de conferințe, dormitoare și un atelier de proiectare și testare a mașinilor și utilajelor folosite la cercetările arheologice de teren.

În cea de a patra zi a simpozionului a fost organizată o interesantă și binevenită excursie la necropolele tumulare de la Odry, Leśno, Wesiory și Grzybnica, prilej cu care au fost reluate și adîncite unele discuții purtate pe marginea comunicărilor referitoare la practicile funerare în cultura Wielbark.

Simpozionul de la Biale Blota, un adevarat model de organizare, pentru realizarea căruia conf. dr. J. Kmiecinski și colaboratorii săi de la Catedra de arheologie a Universității din Lódz au făcut mari eforturi, a fost o reușită deplină, iar participanții și-l vor aminti multă vreme. Dorința gazdelor ca această manifestare științifică și publicația *Archaeologia Baltica*, în care vor fi tipărite lucrările simpozionului, să fie realizate în spiritul ideii de cooperare internațională promovat de UNESCO s-a transformat într-o realitate firească.

După încheierea simpozionului, tot ca oaspete al Universității din Lódz am efectuat o călătorie de documentare la Gdańsk, Szczecin, Poznań și Varșovia. În continuare, am fost invitat al Catedrei de arheologie a Universității din Lublin și apoi al Institutului de Arheologie din Kraków. Vizita la instituțiile de profil din orașele menționate mi-au dat posibilitatea să studiez numeroase colecții arheologice din perioada imperială romană și a migrațiilor, mai ales a celor aparținând culturii Wielbark, atribuită populației gotice, și culturii Przeworsk, pusă pe seama lugilor (vandalilor). De asemenea, la Muzeul de Arheologie din Kraków am avut prilejul să studiez valoroasa colecție de materiale din necropolă dacică de la Lipica, publicată de M. I. Smiszkow în 1932.

În perioada sejurului din Polonia am beneficiat în permanență și pretutindeni de ajutorul direct al colegilor de breslă, care mi-au organizat programul de așa natură, incit ciștigul științific să fie maxim. Pentru cea mai mare parte a programului trebuie să aduc mulțumiri conf. dr. J. Kmiecinski și dr. M. Kowalczyk, iar pentru ultima parte în special prof. dr. K. Godłowski.

De-a lungul acestei călătorii de studii am reușit să vizitez prestigioase instituții de profil și să stabilesc numeroase contacte științifice, din care mai importante, în ordinea itinerarului, au fost următoarele: Gdańsk – Muzeul de Arheologie (dr. Kwapiński); Filiala Academiei Poloneze de Științe din Gdańsk (conf. dr. A. Sbierski); Szczecin – Muzeul de Arheologie; Poznań – Muzeul de Arheologie (dr. St. Jasnosz); Institutul de Preistorie (prof. dr. J. Źak, dr. A. Sikorski); Varșovia – Muzeul de Arheologie (dr. T. Dabrowska); Lublin Catedra de arheologie a Universității (conf. dr. J. Gurba, dr. A. Kokowski); Kraków – Institutul de Arheologie (prof. dr. K. Godłowski, dr. P. Kacznowski, dr. R. Madyda-Legutko); Muzeul de Arheologie (dr. R. Mycielska).

Păstrez o amintire foarte plăcută din această primă întîlnire cu Polonia. Ea a fost rodnică pe plan științific și în același timp a oferit ocazia de a cunoaște multe aspecte din cultura și în general din istoria atât de zbuciumată a Poloniei. Complexele de arhitectură medievală și modernă din Kraków, Poznań, Toruń și Gdańsk lasă o impresie profundă. Le părăsești cu gândul de a reveni cît mai curind și pentru mai multă vreme.

ION IONITĂ

Sesiunea științifică cu tema : „CULTURA CUCUTENI ÎN CONTEXT EUROPEAN“ (Iași, 24–28 septembrie 1984)*

În anul 1984 s-a împlinit un secol de la descoperirea celebrei stațiuni de la Cucuteni, județul Iași, de către Th. Burada, reputat istoriograf al teatrului și muzicii românești și folclorist, fost membru corespondent al Academiei Române. Cu acest prilej a avut loc la Iași și Piatra-Neamț, în perioada 24–28 septembrie, o sesiune științifică cu tema „Cultura Cucuteni în context european“, organizată, sub egida Academiei de Științe Sociale și Politice, de Institutul de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol“ al Universității „Al. I. Cuza“

din Iași și Muzeul de Istorie din Piatra-Neamț, cu concursul Comitetelor de Cultură și Educație Socialistă ale județelor Iași și Neamț. La această sesiune științifică, pe lîngă 30 de specialiști români din diferite localități ale țării, au participat și sase invitați din Statele Unite ale Americii, Anglia, R.F. Germania și R.P. Ungaria.

* Dare de seamă apărută și în revista „Noi Traci“ XIII, 1984, nr. 120 p. 2–5.

Tematica dezbatării a fost axată pe trei probleme principale, respectiv originea, evoluția și specificul culturii Cucuteni, relațiile ei cu alte culturi din zonele vecine sau mai îndepărătate și aspectul interdisciplinar al cercetărilor cu privire la această cultură. Aceste probleme au fost discutate, pe baza a 19 comunicări și 9 intervenții, în limbi de largă circulație, ultimele privind descoperiri recente importante de ceramică și plastică cucuteniană. Din comunicările susținute s-au desprins următoarele concluzii:

1. Importanța săpăturilor mai vechi și noi din zona Cucuteni-Bâiceni pentru periodizarea culturii Cucuteni, etapele cronologice stabilite aici, pentru prima dată de H. Schmidt în monografia sa din 1932, pe bază stratigrafică și stilistică-tipologică, fiind confirmate și completate cu noi subdiviziuni, prin cercetările ulterioare efectuate de arheologii români la Cucuteni-Bâiceni și în alte stațiuni ale acestei culturi (M. Petrescu-Dimbovița, Iași);

2. Semnificația deosebită a săpăturilor arheologice din stațiunile de la Cârcea și Grădinile din Oltenia, prin care s-a dat la iveală prima ceramică pictată neolică din România cu legături în Tesalia și având implicații, insuficient de bine precizate, la geneza speciei pictate a culturii Petrești și mai departe a complexului Cucuteni-Tripolie (Marin Nica, Craiova);

3. Ceramică pictată din nord-vestul Transilvaniei, cu mai multe grupe locale, prezintă legături cu speciile de acest fel de la Turdaș și Lumea Nouă (Doina Ignat, Oradea);

4. Cercetările din sud-estul Transilvaniei, din Valea Oltului, îndeosebi de la Ariușd au adus noi elemente cu privire la ceramică pictată de tip Ariușd, precum și în legătură cu periodizarea aspectului Ariușd al culturii Cucuteni (Zoltan Székely, Sfântu Gheorghe și Attila László, Iași).

5. Analiza stilurilor ceramicii pictate de tip Cucuteni A-B și B a contribuit la o mai bună lămurire a semnificației acestora, în determinarea cărora un merit deosebit revine lui H. Schmidt, precum și a trecerii de la un stil la altul fără intervenții din afară (Anton Nițu, Iași);

6. Importanța descoperirilor care atestă legăturile culturii Cucuteni cu cultura Gumelnita (Eugen Comsa, București), precum și cu cultura ceramicei liniare din Europa Centrală, în acest din urmă caz pe baza analizei microscopice a pastei plasticei și a unor piese de cult din cele două culturi (Olaf Höckmann, Mainz);

7. Analiza comparativă, pentru un spațiu mai larg din Europa și Orientul Apropiat, a plasticei antropomorfe, ilustrată îndeosebi prin reprezentarea zeiței mame, dătătoare de viață, în legătură cu cultul fertilității, a permis să se evidențieze că substratul mitic al acestor reprezentări este mai vechi, din paleoliticul superior, adăugindu-i-se noi elemente în neolic, în legătură cu ciclul vieții și morții, cu cultul pământului și lunii (Marija Gimbutas, Los Angeles). În acest context al religiei vechii Europe, a reieșit interesul deosebit pentru descoperirile din spațiul carpato-dunăreano-pontic, îndeosebi privind plastică și semnificația de simbol al ciclului vieții și morții a unor motive pictate ale culturii Cucuteni-Tripolie, remarcabile prin dinamismul lor;

8. Interesul pentru sfîrșitul culturii Cucuteni, în contextul eneoliticului de la Dunărea de Jos (Ștefan Cucoș, Piatra-Neamț) și evoluția ceramicii pictate a acestei culturi în perioada de tranziție de la eneolic la epoca bronzului, cind comunitățile din spațiul carpato-dunăreano-pontic au venit în contact cu unele elemente alogene, în special din nordul Mării Negre (Marin Dinu, Iași);

9. Datele lingvistice cu privire la indoeuropeni este necesar să fie adăugate celor arheologice, în scopul lămuririi problemei contactelor culturii Cucuteni cu indoeuropenii (Mircea Rădulescu, București);

10. Contribuțiile privitoare la structura antropologică a populației apartinând complexului Ariușd-Cucuteni-Tripolie (Olga Necrasov, Iași), precum și la particularitățile unor ritualuri funerare, în funcție de care au fost analizate ipotezele cu privire la înmormântarea purtătorilor culturii Cucuteni (Alexandra Bolomey, București);

11. Din punct de vedere paleozoologic, prezintă interes datele analizelor relativ la speciile de animale domestice și sălbaticice din stațiunile culturii Cucuteni, atât sub raportul particularităților, cit și al proporțiilor (S. Haimovici, Iași);

12. Pe baza analizelor fizico-chimice, efectuate în laboratoarele din Statele Unite ale Americii, a probelor din mai

multe stațiuni ale culturii Cucuteni, s-a ajuns să se prezinte tehnica producției ceramicii de tip Cucuteni și substanțele folosite pentru pictarea vaselor acestei culturi, scăndându-se în evidență, în același timp, implicațiile de ordin demografic și economic ale procesului pirotehnoologic, reflectate în creșterea populației, depozitele de alimente și centrele de prelucrare a ceramicii în perioada pre-bronzului european (Linda Ellis, Cambridge-Massachusetts). La aceste rezultate se adaugă și acelea ale analizelor chimice ale ceramicii de tip Cucuteni, obținute în laboratorul Complexului Muzeistic Neamț (Paula Chiribută, Piatra-Neamț);

13. Din analiza cronologiei absolute a complexului Cucuteni-Tripolie, prin metoda C-14, a reieșit necesitatea folosirii datelor convenționale obținute prin această metodă și nu a celor calibrate (Dan Monah, Piatra-Neamț);

14. Din comunicarea privind etnoarheologia românească și cultura Cucuteni a rezultat și necesitatea de a se utiliza și datele etnografice pentru explicarea fenomenului culturii Cucuteni (J. Nandris, Londra);

15. Datele analizelor petrografice au permis să se preciseze locurile de proveniență a materialului litic pentru producerea uneltelor și armelor (Adrian Muraru, Cimpulung Moldovenesc);

16. Analizele pialeobotanice au contribuit la cunoașterea speciilor de plante și cereale cultivate de către purtătorii culturii Cucuteni (Felicia Monah, Piatra-Neamț și Marin Cárciumaru, București), iar descoperirile de la Lunca-Vînători au procurat noi date relativ la exploatarea sării de purtătorii culturilor Starčevo-Criș și Cucuteni (Gh. Dumitroaia, Piatra-Neamț).

Tot în perioada în care a avut loc această sesiune, vizitarea stațiunilor de la Cucuteni (jud. Iași) și Ghelăiești (jud. Neamț) a prilejuit cunoașterea la față locului a două importante așezări ale acestei culturi, în ultima putind fi văzute și resturile unor locuințe din faza Cucuteni B, descoperite de co-laboratorii Muzeului de Istorie Piatra-Neamț în campania de săpături din acest an. Cu prilejul vizitării stațiunii eponime de la Cucuteni, sondată în ultimele două decenii de Gr. Butureanu, N. Beldiceanu și D. Butculescu și apoi cercetată metodic în 1909-1910 de H. Schmidt și G. Bersu, primul efectuând săpături și în așezarea din vale de la Dimbul Morii, s-au scos în evidență rezultatele obținute în urma cercetărilor arheologilor din Iași din 1961 pînă astăzi, atât pe Cetățuie, cât și în așezarea din vale de la Dimbul Morii, precum și în alte obiective datind, cu unele intreruperi, din paleolitic și pînă în Evul Mediu tîmpuriu. În această privință, a reținut atenția în mod deosebit mormântul princiar tumular getodic de la sfîrșitul secolului al V-lea i.e.n., a căruia construcție monumentală din piatră a fost conservată recent într-o clădire muzeu de mari proporții, realizată cu sprijinul autorităților locale din Iași și Cucuteni.

De asemenea, vizitarea expoziției de artă neolică, organizată de Muzeul de Istorie din Piatra-Neamț, cu prilejul centenarului primelor descoperiri de la Cucuteni, ca și a unor muzeze de istorie (Iași, Piatra-Neamț, Roman) și colecții (Iași și Tîrgu Frumos) au permis cunoașterea unora din rezultatele mai importante ale cercetărilor efectuate de arheologii români mai de mult sau mai recent cu privire la cultura Cucuteni.

În încheiere, merită să fie relevat faptul că, în legătură cu centenarul primelor descoperiri de la Cucuteni, pe lîngă o medalie jubiliară emisă de filiala din Iași a Societății Numismatice Române, cu sprijinul Consiliului Popular al comunei Cucuteni, a apărut recent, cu concursul Universității „Al. I. Cuza” din Iași, lucrarea lui Anton Nițu relativ la grupurile stilistice A-B și B ale culturii Cucuteni, ca supliment V al Anuarului Institutului de Istorie și Arheologie „A.D. Xenopol”, precum și un volum relativ la așezările culturii Cucuteni de pe teritoriul României tipărit de Dan Monah și Ștefan Cucoș la Editura „Junimea” din Iași.

Avindu-se în vedere interesul pe care îl prezintă contribuțiile aduse la sesiunea științifică de la Iași și Piatra-Neamț consacrată culturii Cucuteni, este în pregătire pentru publicat un volum cu lucrările sesiunii, în limbi de largă circulație, care să aibă audiență atât la specialiști cit și la toți cei interesați, din diferite țări, față de unul din cele mai importante fenomene ale istoriei străvechi a României, respectiv acela al culturii Cucuteni.

MIRCEA PETRESCU-DIMBOVIȚA

STAGIU DE DOCUMENTARE ÎN R. F. GERMANIA

Totdeauna, pentru un cercetător, contactul cu alți colegi, cu diferite centre de studii și, implicit, mai ales cu rezultatele muncii științifice desfășurate pe alte meridiane, constituie un binevenit prilej atât de acumulare a unor noi informații și metodologii, cât și de evaluarea a propriilor investigații. Iată de ce, beneficiind de invitația Fundației DAAD, pentru a efectua un stagiu de documentare în R.F.G., cu o durată de trei luni (mai-iulie 1985), am optat pentru Institut für Alte Geschichte al Universității din Saarbrücken (director prof. dr. Peter Robert Franke), unde știam că are loc o susținută activitate pe tărîmul istoriei antice și, mai cu seamă, al numismaticii greco-romane – domenii în care erau profund interesat. În adevăr, la acest institut am constatat existența unei bogate biblioteci de specialitate, ca și a unei întregi serii de mijloace de cercetare puse la dispoziție de tehnica modernă: xerox, sistem computerizat, care înmagazinează informațiile numismatice, depozit cu mulaje monetare etc. Toate acestea, ca și un colegial climat de lucru, mi-au asigurat cele mai bune condiții de lucru. Participarea la viața științifică a acestei echipe de cercetători, condusă de către profesorul P.R. Franke, mi-a dat ocazia, de asemenea, să patrund mai intim în procesul de creație al specialiștilor de aici, unii dintre ei – de certă reputație –, ca dr. W. Leschhorn, prof. dr. H. Freis – cu care m-am întreținut mai mult, manifestând un interes aparte și pentru istoria noastră veche. Cursurile, seminariile și conferințele – unele susținute de către specialiști străini –, de asemenea, mi-au dat prilejul să înțeleg mai bine direcțiile în care merge cercetarea internațională, dar să și apreciez cum sunt antrenați în munca de cercetare studenții, care, încă în primii ani, prin eforturi independente, alcătuiau cu multă seriozitate lucrări de seminar sau studii practice de identificare și catalogare a monedelor.

Tot la Saarbrücken, am fost atras și de unele cursuri de la Institut für Vor- und Frühgeschichte und Vorderasiatische Archäologie (prof. dr. Rolf Hachmann), unde se trătau probleme ale culturii Sintana de Mureș – Cerneahov, de multe ori exemplificate cu rezultatele cercetărilor românești. Interesant și de tehnica săpăturilor arheologice, am vizitat și cîteva săntiere ale muzeului landului Saar, cum ar fi cele de la Altheim, Otzenhausen și Nenning, unde explicațiile amabile și competente ale dr. Andrei Miron (Staliche Konservatoramt) mi-au fost de o mare utilitate.

Însă, deși pentru mai puțin timp, am zăbovit și în alte centre științifice, în afara de Saarbrücken, unde se găseau biblioteci și institute similare. În afara de binecunoscuta bibliotecă de la Römischi – Germanische Kommission/ Frankfurt, unde se pot găsi numeroase cărți și reviste mai rare, o plăcută surpriză a constituit-o și biblioteca de la Institut für Vor- und Frühgeschichte din Bonn (director prof. dr. Volker Bierbrauer), posesoare a unor serii de publicații, destul de greu de găsit în altă parte.

În mod firesc, această perioadă nu s-a rezumat numai la studii în biblioteci și muzee sau la discuții de specialitate, la acestea adăugindu-se și vizitarea unor monumente ale culturii antice sau moderne, ca și a altor obiective interesante. Muzeele și monumentele din Trier, Saarbrücken, Mainz, Wiesbaden, Frankfurt, Bonn, Köln, Freiburg și München nu spun mult într-o simplă înșirare a unor etape de călătorie; chiar dacă concretizăm, nominalizând „Porta Nigra“, basilea Helenei, muzeul Gutenberg, domul din Köln sau muzeul Goethe și.a., nici acestea credem că nu sint mal edificatoare, într-o enumerare similară. Rămîne îndestulător poate doar să spunem că toate acestea mi-au ușurat înțelegerea mai completă a istoriei și culturii dezvoltate în această parte a Europei.

Un alt aspect, asupra căruia consider că trebuie să stăruim este acela legat de înțelegerea și sprijinul arătat constant de către toți specialiștii, dormici să intensifice și să largescă colaborarea cu cercetătorii români, pentru care au avut cele mai bune cuvinte de apreciere. Prof. dr. A. Jockenhövel (Institut für Vor- und Frühgeschichte Frankfurt), prof. dr. H. Müller Karpe (Kommission für Allgemeine und Vergleichende Archäologie Bonn), prof. dr. W. Pape (Institut für Ur- und Frühgeschichte Freiburg), prof. dr. P. Miron (Institut für romanische Studien Freiburg), dr. A. Klose (Münzkabinett München), prof. dr. G. Kossack (Institut für Vor- und Frühgeschichte München) sunt doar cîțiva dintre aceia, care se alăturau celor amintiți mai înainte – care prin bunăvoie și înțelegere, au contribuit din plin ca acest stagiu de documentare să devină pe deplin fructuos, cu acumulări substantiale și perspective noi de cercetare.

VIRGIL MIHAILESCU-BÎRLIBA

CĂLĂTORIE DE DOCUMENTARE ȘTIINȚIFICĂ ÎN R. D. GERMANĂ (1985)

Pe baza acordului de colaborare științifică dintre Academia de Științe Sociale și Politice a R. S. România și Academia de Știință a R. D. Germană, în perioada 17–30 iunie 1985 am efectuat o călătorie de documentare științifică în R. D. Germană. Deplasarea a avut drept scop documentarea în legătură cu problemele privind contactele dintre spațiul carpato-dunărean și cel central-european în evul mediu, cu privire specială asupra temei intitulată „Corpusul ceramică medievală din secolele X–XIV“, stabilită de comun acord între organismele academice românești și est-germane. Călătoria de studii trebuia să aibă loc în 1984, dar, nepuțindu-se cădea de acord în privința unui termen convenabil cu Academia de Știință a R. D. Germană, a fost amânată pentru anul următor. Planul inițial de documentare a suferit și alte modificări, în sensul că, din cauza unor neconcordanțe între serviciile de protocol în legătură cu perioada deplasării, a trebuit să renunț la vizitarea Leipzigului și a Weimarului. În schimb, în program au fost inserate scurte vizite la Magdeburg și Potsdam. În decursul celor două săptămâni petrecute în R. D. Germană, nouă zile au fost rezervate documentării la Berlin, trei la Dresden și cîte una la Magdeburg și Potsdam.

La Berlin am lucrat cu precădere la Institutul Central de Istorie Veche și Arheologie, în cadrul secțiilor de protoistorie

(arheologie) și de bizantinologie. Programul a inclus investigarea colecțiilor arheologice și studiu în bibliotecă. Întrucît Institutul Central nu posedă ca expoziție permanentă decit cîteva vitrine, materialul arheologic păstrat la această instituție este cantitativ redus. După prelucrarea din punct de vedere științific a vestigiilor descoperite de personalul Institutului, materialele sunt remise muzeelor. Cu toate acestea, grație amabilității prof. dr. Paul Grimm și a dr. Hans-Joachim Stoll, am putut să cercetez diferite piese arheologice (obiecte din metal și ceramică) recuperate în ultimii ani în mai multe așezări de la sfîrșitul mileniului I și de la începutul mileniului al II-lea. În legătură cu descoperirile de acest fel de pe teritoriul R. D. Germană și din regiunile înconjurătoare am mai purtat discuții fructuoase cu prof. dr. Peter Donat și dr. Ingo Heindel.

În cursul șederii la Berlin am fost primit de acad. prof. dr. Joachim Herrmann, directorul Institutului Central de Istorie Veche și Arheologie, și de prof. dr. Bruno Krüger, șeful Secției de arheologie, care m-au informat despre direcțiile de cercetare ale Institutului, despre sistemul de organizare a rețelei muzeistice din R. D. Germană, despre colaborarea cu partenerii externi etc. M-am întreținut, de asemenea, cu dr. Hans Quitta, șeful Laboratorului Institutului Central

de Istorie Veche și Arheologie din Berlin, utilizat cu cea mai modernă aparatură, care efectuează analize asupra eșantioanelor conținând carbon radioactiv pentru numeroase ţări din Europa, Asia și America Latină. Dr. Quitta mi-a comunicat, între altele, rezultatele la care a ajuns pe baza recalibrării datelor obținute prin metoda carbonului radioactiv (C_{14}) privind încadrarea cronologică a descoperirilor preistorice din România.

În legătură cu editarea „Enciclopedie Protoistoriei Europei”, la care colaborează un mare număr de specialiști de pe continent, inclusiv din România, am purtat discuții cu dr. D. Rössler, unul din coordonatorii lucrării. Dintre specialiștii de la Secția de bizantinologie am avut schimburi de opinii cu dr. Hans Dietten, care se ocupă cu istoria spațiului balcanic în ultimele secole ale mileniului I.

O însemnată parte a timpului petrecut la Berlin a fost afectat studiului în biblioteci secțiilor de arheologie și bizantinologie ale Institutului Central, ambele deținând fonduri de carte extrem de bogate. Pe lîngă literatură mai veche, se află aici o vastă literatură de specialitate, apărută în ultimii ani în toată lumea, care în parte lipsește din bibliotecile românești. Eficiența lucrului în biblioteci ar fi fost incomparabil mai mare dacă acestea ar fi dispus de mijloace de xerocopiere.

La Berlin am avut ocazia să vizitez Muzeul de Istorie Germană, Muzeul Bode, Muzeul Pergamon și Galeria Națională.

Primul, situat pe celebrul bulevard Unter den Linden, oferă o retrospecție a principalelor momente din istoria poporului german din cele mai vechi timpuri pînă astăzi, reliefind îndeosebi aspectele legate de lupta de clasă și de atitudinea antirăzboinică a maselor. Perioada celui de-al doilea război mondial, spre exemplu, este ilustrată aproape numai prin imagini refacute la rezistența împotriva nazismului și la ofensiva armatei sovietice. În colecțiile muzeului se păstrează și cîteva vase și figurine antropomorfe aparținând culturii Cucuteni.

Următoarele două muzee cuprind monumente de artă greco-romană, egipteană, etruscă, asiro-babiloniană, orientală etc. de valoare inestimabilă. Numele Muzeului Pergamon este preluat de la înfloritorul centru elenistic din vestul Asiei Mici, de unde, la sfîrșitul secolului trecut, ingerul arheolog Carl Humann a transportat în capitala Germaniei frizele unui mare altar împodobit cu basoreliefuri de fascinantă expresivitate, adevărate capodopere ale artei antice. În muzeul berlinez se mai păstrează alte faimoase ansambluri arhitecturale ale antichității orientale și greco-romane, aduse de la Babilon, Assur, Baalbek, Milet, Magnesia etc.

Pe lîngă sculpturile lui Thorwaldsen, Canova, Schadow și Rodin și pînzele lui Menzel, Kokoschka, Nolde, Kirchner și Jawlensky, în Galeria Națională sunt expuse tablouri de C. Baba, Al. Ciucurencu și M. H. Maxy, fiind unul din foarte puținele muzee vest-europene care acordă spațiu de expunere creațiilor artiștilor plastici români, din păcate însă nu dintre cele mai revelatoare.

Din Berlin am efectuat două excursii de studii la Magdeburg, fiind însoțit de dr. Hans-Joachim Stoll, și la Potsdam, unde am fost acompaniat de dr. Ingo Heindel.

La Magdeburg am vizitat Kulturhistorisches Museum, cu o valoroasă colecție de vestigii medievale, precum și mai multe biserici în stil romanic și gotic din secolele XI-XIII. La Kulturhistorisches Museum, unde m-am întreținut cu muzeograful Gerd Böttcher, sunt conservate, între altele, descoperirile făcute cu prilejul săpăturilor din zona domului și a curții lui Otto I cel Mare (936-973, împărat din 962) în temeliul Sfîntului Imperiu roman: resturi de frescă, plăci smălăuite, ceramică etc. Tot la acest muzeu se află statuia ecvestră de piatră a așa-numitului cavaler de Magdeburg („Magdeburger Reiter”), de la mijlocul sec. al XIII-lea, una din cele mai vechi opere de artă de acest fel din Europa medievală, în care se intrevede, în posida surgerii multor secole, amprenta influențelor sculpturii romane din epoca imperială. O copie a sa în bronz se găsește într-o din piețele centrale ale orașului, ca, de altfel, și la Muzeul de Istorie Germană din Berlin.

Dintre construcțiile de cult, care constituie o adevărată podobă a Magdeburgului, am avut prilejul să vizitez domul St. Mauritius und St. Katharina, fosta biserică a premonstra-

tenșilor Unser Lieben Frauell, Peterskirche, Sebastianskirche și Johanneskirche. Construcția bisericii St. Mauritius und St. Katharina a inceput în anul 1209, la doi ani după ce a ars vechiul dom ridicat în vremea lui Otto I, din care mai sînt vizibile fundațiile unei cripte. Nava centrală a fost terminată în secolul al XIII-lea, iar turnurile s-au adosat la începutul secolului al XVI-lea. În dom este depus mormîntul împăratului Otto I cel Mare și cel al primei sale soții, Edith, ale căror oseminte au fost transferate din vechiul dom, la fel ca și cele ale episcopilor Friedrich von Wettin și Wichmann, promotor al colonizării în Est. În dom se află, de asemenea, o valoroasă statuie a Sfîntului Mauritius de la mijlocul secolului al XIII-lea, precum și un impresionant grup statuar de lemn al lui Ernst Barlach, realizat în memoria celor căzuți în primul război mondial, sculptură înălăturată din lăcaș după instaurarea nazismului și readusă ulterior. Un interes deosebit prezintă și biserică Unser Lieben Frauen, incepută în vremea episcopului Werner (1064-1078) și terminată la mijlocul secolului al XII-lea, lucrată în stil romanic, completată după un incendiu de la sfîrșitul secolului al XII-lea cu elemente gotice timpurii, situație întîlnită și la Johanneskirche.

La Potsdam m-am deplasat pentru a vizita Muzeul de Pre- și Protoistorie găzduit de Castelul Babelsberg, construit în stil neogotic englez în anii 1834-1835, situat într-un admirabil cadru natural în vecinătatea Havelului. Muzeul conservă, între altele, vestigiile mezolitice de la Rhinluch bei Friesack, constînd din uleiuri din lemn și plase de prins păsări – unele din cele mai vechi descoperiri de acest fel cunoscute în lume, – păstrate datorită condițiilor speciale oferite de terenul mlăștinios unde fusese amplasată vechea așezare. La muzeu am purtat discuții cu dr. Christa Plate, care mi-a permis studierea materialelor arheologice medievale inedite provenind din ultimele sale descoperiri din jurul Potsdamului, între care și acelea făcute la Freyenstein (Kreis Wittstock), așezare întărită din secolele XII-XIII, abandonată la sfîrșitul secolului al XIII-lea.

Tot la Potsdam am vizitat palatul Sans Souci, reședința de vară a regilor Prusiei, și Friedenskirche, construită de arhitectii Ludwig Persius și August Stüler în 1845-1848, după modelul bisericii Sf. Clemente din Roma. Într-o semisferă a lăcașului a fost încastrat un imens mozaic lucrat în stil bizantin în secolele X-XII, înfașîndu-l pe Isus Christos ca judecător al lumii, flancat în dreapta de Sf. Ioan Botezătorul și Sf. Cipriano, iar în stînga de Sf. Maria și Sf. Petru, mozaic cumpărat în anul 1834 de prințul Friedrich Wilhelm de la biserică Sf. Cipriano din Murano.

Ultimele trei zile ale călătoriei de documentare le-am petrecut la Dresden, unde am lucrat în special la Muzeul departamental de Preistorie din așa-numitul Palat japonez, ce conține o interesantă colecție de obiecte și vase din evul mediu, rod al descoperirilor mai vechi sau mai recente, numeroase din ele încă inedite, provenind de la Dresden, Freiberg, Mutzschen, Tauch, Wasserburg, Baruth, Leipen și Meissen. În această din urmă localitate, binecunoscută prin apreciatele sale ateliere de producere a porțelanului, săpăturile arheologice recente au identificat existența unei străzi pavate cu birne de lemn datind din secolele X-XI. Discuțiile cele mai profitabile pe plan profesional le-am purtat cu dr. Harald W. Mechelk și dr. Volkmar Geupel, care mi-au prezentat materiale găsite în ultimele campanii arheologice din obiectivele medievale din Saxonia. Ca și la Berlin și Magdeburg, am abordat aici probleme referitoare la modul în care vestigiile arheologice reflectă procesul de asimilare al slavilor de către germani la începutul mileniului al II-lea.

La Dresden am mai vizitat Muzeul armatei din R. D. Germană, cel mai mare de acest gen din țară, cu o bogată colecție de armament medieval, precum și prestigiosul muzeu de artă Der Zwinger, renomul în toată lumea prin tablourile lui Rafael, Rembrandt, Giorgione, Dürer, Breugel, Rubens, Van Dyck, Jordaens, Poussin, Veronese, Tizian, Holbein cel Tânăr, Canaletto și ale altor maeștri din școlile italiene, flamande, germane, franceze și spaniole.

În ciuda duratei sale reduse, estimez că în ansamblu călătoria de documentare în R. D. Germania a fost fructuoasă pe plan științific, întregindu-mi viziunea asupra realităților medievale central-europene.

VICTOR SPINEI

**AL V-LEA CONGRES INTERNATIONAL DE ARHEOLOGIE SLAVĂ – KIEV,
18 — 26 septembrie 1985**

În zilele de 18—26 septembrie 1985-a avut loc la Kiev, cel de al V-lea Congres internațional de arheologie slavă, organizat de Uniunea Internațională de Arheologie Slavă.

La acest congres, R.S. România a fost prezentă cu o delegație compusă din dr. St. Olteanu, dr. M. Comșa și M. Marcu, de la Institutul de Arheologie din București, dr. D. Gh. Teodor și dr. V. Spinei, de la Institutul de Istorie și Arheologie „A.D. Xenopol” din Iași, precum și dr. I. Mitrea, de la Muzeul de Istorie Bacău.

La această importantă manifestare științifică au participat aproximativ 450 de specialiști din U.R.S.S., Bulgaria, Cehoslovacia, Finlanda, Iugoslavia, Polonia, România, R.D. Germania, R.F. Germania și Suedia, prezentându-se peste 300 de comunicări, urmate de numeroase intervenții.

Lucrările congresului s-au desfășurat în săse secții, găzduite în una din clădirile Academiei de Științe a R.S.S. Ucraina.

Tematica congresului a fost deosebit de bogată, axindu-se în principal pe problemele privind apariția, structura, evoluția și rolul orașelor slave, în perioada feudală timpurie, la care s-au adăugat și o serie de chestiuni referitoare la etnogeneza, cultura materială și viața spirituală a slavilor în mileniul I al e.n. și în primele secole ale mileniului următor.

În prima secție, consacrată istoriei vechilor slavi, au fost prezentate numeroase comunicări, care au tratat, îndeosebi, aspecte privind cultura veche slavă din zonele apusene ale Uniunii Sovietice, Polonia, Germania, Cehoslovacia, Ungaria, Bulgaria, Iugoslavia și România în secolele VI—X e.n., precum și o serie de chestiuni referitoare la etnogeneza slavilor și, în directă legătură cu ea, caracteristicile și evoluția unor culturi materiale, ca cele de tip Zarubineț, Przeworsk, Chernihov, Kiev, Penkovka etc. De asemenea au fost prezentate unele rezultate ale cercetărilor lingvistice (onomastică, toponimie, hidronimie), antropologice, paleobotanice și etnografice privind etnogeneza slavilor. Nu au lipsit nici comunicările privitoare la circulația monetară în teritoriile locuite de slavi și nici cele care au abordat aspecte ale periodizării unor culturi vechi slave.

În cadrul acestei secțiilor au prezentat comunicări și cercetătorii români, D.Gh. Teodor, „Elemente culturale slave în regiunile carpato-dunărene în secolele VI—IX e.n.”, I. Mitrea, „Aspecte culturale slave din secolele VI—VII e.n. în Moldova Centrală” și M. Marcu, „Relațiile dintre slavi și autohtoni în așezările din sud-estul Transilvaniei în secolele VI—VII e.n.”

În secția a II-a s-au prezentat comunicări referitoare la apariția și evoluția orașelor feudale timpurii. Au fost discutate interesante aspecte ale genezei și vechimii orașelor rusești în perioada secolelor IX—XIII, precum și a orașelor din țările baltice și Finlanda. De asemenea, s-au prezentat comunicări referitoare la rolul așezărilor agricole și al așezărilor întărite ca bază a dezvoltării orașelor în Germania, Polonia, Cehoslovacia, orașul în Peninsula Balcanică, cauzele apariției și dezvoltării centrelor urbane din centrul și vestul Europei etc.

La această secție cercetătorul St. Olteanu a prezentat comunicarea „Cu privire la apariția orașelor pe teritoriul României”.

O secție deosebit de interesantă a fost a III-a, consacrată problemelor privind viața și traiul în orașele medievale timpurii. Comunicările prezentate în această secție au abordat o tematică diversă referitoare la construcția și funcționalitatea caselor din orașele vechi slave, tradițiile și inovațiile în construirea locuințelor, diferențierile sociale de la orașe, meșteșugurile, precum și chestiuni privitoare la originea și evoluția sistemelor de fortificații în diferite regiuni ale Europei, structura de clasă în societatea feudală timpurie din estul și centrul Europei etc. Unele comunicări au tratat aspecte ale culturii artistice urbane vechi rusești, meseriaile, comerțul, circulația monetară în diferite țări ale Europei, evoluția demografică a orașelor, structura antropologică a populației urbane etc.

Secția a IV-a a inclus comunicări privind cercetarea orașului feudal timpuriu în raport cu districtul său teritorial. Au fost prezentate și discutate aspecte ale structurii orașului și a raportului său cu așezările sătești din jur, orașul ca cetate, punct fortificat și centru al aglomerărilor rurale și al unui cnezat, în sfîrșit, apropierile și diferențierile dintre orașele și satele slave și neslave în secolele IX—XIII, diferențierile dintre centrele pre-urbane funcția și rolul lor în procesul formării satelor feudale timpurii.

În secția a V-a s-au prezentat și discutat probleme referitoare la legăturile economice și comerciale ale orașelor medievale timpurii. Comunicările s-au referit îndeosebi la producția locală orășenească din secolele X—XIV, difuzarea ei în anumite zone, drumurile comerciale, contactele etnoculturale și economice dintre diferite orașe, legăturile orașelor rusești cu Bizanțul și nordul Europei, orașele vechi rusești în izvoarele scrise scandinave etc. În cadrul acestei secții a prezentat o comunicare cercetătoarea M. Comșa, „Producția orașelor vechi rusești în vecinătatea estică a teritoriilor vestice ale Rusiei Kievene”.

În sfîrșit, secția a VI-a a fost consacrată problemelor de arhitectură, artă și cultură spirituală orășenească medievală timpurie. Au fost prezentate o serie de comunicări care au tratat aspecte inedite privitoare la arhitectura vechilor orașe rusești și influențelor manifestate ca urmare a diverselor contacte stabilite între diferite zone, arhitectura orașelor medievale timpurii din Bulgaria, Polonia și Cehoslovacia, probleme privind arhitectura bisericăescă din secolele X—XIII, organizarea centrelor religioase, decorațiunile laice și religioase, tradițiile, inovațiile locale, influențele romane tîrzii și bizantine în arhitectura veche rusească din secolele X—XIII, contribuția artistică a arhitecturii vechi rusești la îmbogățirea patrimoniului artistic european în epoca feudalismului timpurii etc.

Pe baza numeroaselor comunicări prezentate, așa cum am amintit, în cele săse secții s-au purtat VII și interesante discuții, care au subliniat necesitatea intensificării cercetărilor în vederea unei mai bune cunoașteri a conținutului diferitelor culturi materiale de factură slavă, a adincirii cercetării în domeniul etnogenezei slavilor, intensificarea cercetărilor lingvistice și antropologice, continuarea investigațiilor în scopul unei mai bune precizări a cauzelor care au dus la apariția sau dispariția orașelor. Totodată, discuțiile au evidențiat rolul orașului ca centru principal social-economic, cultural, religios, și politic, importanța legăturilor sale comerciale, culturale și politice cu alte centre sau zone mai largi rurale. De asemenea, s-a subliniat valoarea aparte a cercetărilor arheologice, istorice, lingvistice, antropologice și demografice, întreprinse pînă în prezent, în cunoașterea vieții urbane feudale timpurii din diferite țări ale Europei.

Sedinta de deschidere a lucrărilor, ca și cea de închidere, a avut loc în sala Filarmonicii de Stat din Kiev, cu care prilej au fost prezentate în plen o serie de comunicări privind „fir antichitățile vechi slave, din secolele V—VII e.n. din estul și sud-estul Europei, fie aspecte ale începuturilor orașului vechi rusesc sau din alte țări slave”.

În zilele de 20 și 24 septembrie au avut loc sedințele Comitetului Executiv și Permanent al Uniunii Internaționale de Arheologie Slavă la care, din partea delegației române, a participat ca membru în Comitetul Executiv, dr. St. Olteanu, iar ca membru în Comitetul Permanent, dr. D. Gh. Teodor și dr. M. Comșa. S-a discutat problema organizării celui de al VI-lea Congres internațional de arheologie slavă, stabilindu-se că acesta va avea loc în 1990 la Prilep, în R.S.F. Iugoslavia. De asemenea, s-a ales președintele viitorului congres în persoana prof. dr. Boško Babić din Iugoslavia, fixindu-se, totodată, tema acestuia: „Etnogeneza slavilor și răspîndirea lor în Europa”. S-a hotărît ca în anul 1986 și 1987 să se organizeze la Prilep și la Berlin simpozioane internaționale cu teme privind arheologia slavă. În timpul sedințelor menționate s-a procedat la realegerea Biroului Exe-

cutiv al Uniunii și au fost făcute unele modificări în compoziția unor comitete naționale, alegindu-se noi membri în locul celor pensionați.

În zilele de 21 și 22 septembrie au fost organizate excursii de documentare în orașele Cernigov și Pereiaslav-Hmelnîțki vizitându-se cu acest prilej, importante monumente arheologice și istorice, săpăturile arheologice din așezările vechi slave, precum și muzeele de istorie și arheologie din orașele respective și muzeul satului al R.S.S. Ucraina, de lângă Kiev. În timpul lucrărilor congresului au fost vizitate de asemenea Muzeul de arheologie din Kiev, Expoziția rezultatelor săpăturilor arheologice din Ucraina, monumente istorice, biblioteci.

Cu prilejul desfășurării lucrărilor acestui congres, membrii delegației române au avut un util schimb de păreri cu spe-

¹ cialiștii din U.R.S.S. și din alte țări europene, în domeniul arheologiei feudale, timpurii, s-au documentat asupra rezultatelor principalelor săpături arheologice din Ucraina, au consultat numeroase cărți de specialitate în biblioteci.

Participarea delegației române la lucrările celui de al V-lea congres internațional de arheologie slavă de la Kiev, a constituit, fără îndoială, o nouă și fructuoasă posibilitate de a fi largite contactele cu numerosi specialiști, de a cunoaște nemijlocit o serie de realizări ale arheologiei feudale timpurii din multe țări europene, de a discuta o serie de probleme complexe, importante și deosebit de actuale, care interesează în bună măsură și cercetarea arheologică românească.

DAN GH. TEODOR

O NOUĂ CĂLĂTORIE DE STUDII ÎN R. F. GERMANIA (25 august – 14 septembrie 1985)

În intervalul de la 25 august la 1 septembrie 1985 s-au desfășurat la Stuttgart (R. F. Germania) lucrările celui de al XVI-lea Congres Internațional de Științe Istorice, manifestare științifică de o foarte largă audiență, la care au participat numeroși specialiști de pe toate continentele. Cu acest prilej, Fundația Alexander von Humboldt a luat inițiativa de a invita la Congres pe toți foștii săi bursieri în domeniul istoriei, punind la dispoziție și mijloacele materiale necesare. Mai mult, Fundația a acordat celor interesanți, și o perioadă de documentare de pînă la două săptămâni, care a putut fi efectuată înainte sau după congres.

Beneficiind de o asemenea invitație a Fundației Humboldt, am fost prezent mai întâi, timp de opt zile, la Congresul de la Stuttgart, din programul căruia imi reînînscră atenția o serie de teme ca „Arheologie și istorie“, „Fenomenul urban în apariția civilizațiilor antice“, și „Mutații demografice la începutul evului mediu: autohtoni și migratori“. Rapoartele, corapoartele și intervențiile susținute în cadrul dezbatelor au răspuns din plin așteptările, astfel încît participarea la Congres, în timpul căruia am avut și intervenție la ultima temă menționată, s-a încheiat cu importante cîștaguri științifice.

Congresul de la Stuttgart a fost și o bună ocazie de a relua și a adănci dialogul științific cu unii colegi dintre foștii bursieri Humboldt (prof. dr. K. Godłowski – Universitatea din Kraków, prof. dr. Ev. Chrysos – Universitatea din Ioannina) și de asemenea de a stabili noi contacte cu specialiști din domeniul (prof. dr. H. Wolff – Universitatea din Passau, dr. M. Kazanski – Universitatea Sorbonne din Paris), deosebit de utile schimbului de idei și informații, fără de care nu mai poate fi concepută astăzi o cercetare științifică de calitate. În sfîrșit, tot în aceste zile am avut posibilitatea să

revizitez după 16 ani Muzeul Landului Württemberg din Stuttgart, cu bogate și interesante colecții arheologice din mileniul I e.n., precum și expoziția cuprinzînd celebrele descoperiri din mormîntul prinților celtici de la Hochdorf, organizată special cu prilejul Congresului.

Următorul popas l-am făcut la Bonn, unde timp de peste o săptămînă am fost oaspete la Institut für Vor- und Frühgeschichte der Universität (prof. dr. V. Bierbrauer) și la Kommission für Allgemeine und Vergleichende Archäologie des Deutschen Archäologischen Instituts (prof. dr. H. Müller-Karpe). A fost o perioadă de intensă activitate în biblioteci, de consultare și xerox-copiere a numeroasei lucrări. Etapa de la Bonn rămîne importantă și prin discuțiile prelungite cu prof. dr. V. Bierbrauer asupra descoperirilor arheologice din prima jumătate a mileniului I e.n. din estul Europei.

Ultimele trei zile le-am folosit pentru documentare în cunoscuta bibliotecă de la Römischi-Germanische Kommission din Frankfurt am Main. Ca intotdeauna, condițiile de lucru și posibilitățile de informare la cea mai bună bibliotecă de profil din R.F. Germania au fost excelente. Aici am avut și un fructuos schimb de opinii cu prof. dr. S. von Schnurbein directorul adjunct al acestei prestigioase instituții, referitor la unele descoperiri arheologice din perioada romană din diverse zone ale Europei, precum și la unele colaborări între specialiștii din România și R.F. Germania.

În ansamblul ei, această nouă călătorie în R.F. Germania a avut ca principal rezultat o sporire consistentă a informației documentare, precum și o largire binevenită a contactelor științifice.

ION IONITĂ

PRINCIPALELE PROBLEME DE ISTORIE VECHE ȘI ARHEOLOGIE LA CEL DE-AL XVI-LEA CONGRES INTERNAȚIONAL DE ȘTIINȚE ISTORICE DE LA STUTTGART (august 1985)

La acest mare Congres Internațional de Științe Istorice, ca și la celelalte precedente de acest fel, printre care se numără și acela din 1980 de la București, au fost abordate de istorici și arheologi din Europa, Asia și S.U.A., la un înalt nivel științific și teoretic, unele probleme de istorie veche și arheologie. Dintre acestea, trei au fost problemele principale, discutate în mod special, care au reținut atenția specialiștilor în acest domeniu, dintre care prima privitoare la raportul dintre istorie și arheologie, de la secția de metodologie, a două despre fenomenul urban în nașterea civilizațiilor antice și a treia în legătură cu statul și religia în societățile antice, ultimele două, la secția de cronologie, antichitate. La acestea se adaugă încă două, discutate împreună cu altele din Evul Mediu, dintre care una privitoare la munti, râuri, deșerturi,

păduri: barieră, linie de convergență ?, dezbatută în cadrul secției cronologiei antichității și Evul Mediu, și alta, relativ la Balcani între Mediterana și Europa Centrală, discutată în cadrul Asociației Internaționale de Studii Sud-Est Europene, precum și o „masă rotundă“ cu tema „Ecologie, științele naturii, științele umane“.

Problema privitoare la arheologie și istoric a avut ca raportor general pe profesorul belgian S. de Laet, istoric și arheolog, care a prezidat și lucrările secției respective de metodologie. Autorul, în raportul său, a fost preocupat în mod constant de problema relațiilor puțin satisfăcătoare, după părerea sa, între arheologie și „istoria tradițională“, precizind o strategie pentru viitor, în scopul unei colaborări, pe picior de egalitate, între aceste două discipline. Aceasta

cu atât mai mult cu cit, prin cooperarea din ce în ce mai strânsă cu științele naturii și tehnice, s-au înregistrat în secolul nostru progrese remarcabile în domeniul arheologiei, îndeosebi preistoriei, atât sub raportul mijloacelor moderne de cercetare și datare, cit și în domeniul epistemologic, respectiv al teoriei și metodologiei arheologice. În această privință, se impune astăzi, după autor, ca în locul tendinței centriuge a mulțor istorici și arheologi, să se ajungă la o colaborare mai strânsă între aceștia pentru o cunoaștere mai bună și mai completă a diferitelor aspecte ale trecutului. În acest scop, este necesară, după părerea sa, pe lîngă revizuirea programelor de învățămînt superior, cercetarea în colaborare a istoricilor și arheologilor, sub toate aspectele și cu mijloace specifice proprii, a unor obiective arheologice importante, cu interes deosebit pentru unii și alții. În acest context, în mod justificat, autorul raportului a luat poziție față de curențul american al „noii arheologii”, derivat din antropologie cu aproximativ 15 ani în urmă, imputindu-i caracterul antiistoric, determinat de faptul că și propune să studieze civilizațiile arheologice în afară de spațiu și timp, având doar în vedere cauzele complexe cărora li se datorează stadiul respectiv de dezvoltare, precum și legile, care se desprind din regularitatea unor reveniri.

Problema unității arheologice și istoricei a fost reluată și în corapoartele prof. B. Chropovský (R.S.C.), N. N. Dikov (U.R.S.S.) și acad. J. Herrmann (R.D.G.), din care s-a desprins concluzia că arheologia, datorită progreselor înregistrate, nu mai poate fi considerată astăzi ca o disciplină ajutătoare. Din punct de vedere al metodologiei de cercetare în arheologie, se impune însă, după B. Chropovský, o largire a investigațiilor interdisciplinare, pe o bază mai largă, a colaborării internaționale. De asemenea, după N. N. Dikov, unitatea dintre arheologie și istorie trebuie folosită pentru înțelegerea corectă a trecutului și perceperea adecvată a prezentului și viitorului la un nivel mai înalt de generalizare, reflectat în încercarea autorului de periodizare tehnologică și dialectică a istoriei omenirii. În cadrul acestei periodizări, cu caracter universal, axată pe principiul interacțiunii dintre formă și conținut, autorul a deosebit în mod dialectic, pentru fiecare epocă, respectiv a pietrei și a metalelor, cîte două perioade, una de evoluție și alta de revoluție, presupunind ipotetic și începutul perioadei de evoluție a unei a treia epoci tehnologice, a materialelor sintetice (plastice). La rîndul său, acad. J. Herrmann, preocupindu-se de căile pentru decodificarea conținutului istoric al izvoarelor arheologice, a deosebit metodele, care permit urmărirea trecerii de la faptul arheologic, înregistrat și studiat ca atare, la interpretarea lui istorică, în funcție de spațiu și timp. În această privință, cu toate progresele înregistrate, autorul a recunoscut că este încă departe de o înțelegere deplină a structurii și evoluției Euvului Mediu timpuriu.

Participanții români la această dezbatere au scos în evidență necesitatea cercetărilor interdisciplinare pentru studierea problemelor de etnogeneză, respectiv a începutului etnogenezei tracilor în spațiu carpato-balcanic (M. Petrescu-Dimboviță), metodica cercetării așezărilor rurale romane din provincia Dacia (N. Gudea) și importanța colaborării dintre istorici și arheologi în investigarea așezării medievale urbane de la Baia, ale cărei rezultate de pină acum au fost valorificate în două volume publicate recent (V. Neamțu).

În ceea ce privește problema fenomenului urban în nașterea civilizațiilor antice, unele comunicări s-au referit la trecerea, în perioada apariției vechii civilizații, de la comunitățile agricole la viață urbană în Oriental Vechi, proces reflectat și în transformările din dezvoltarea social-economică, politică, ideologică și culturală, respectiv în stratificarea societății în „clase”, în realitate în numeroase straturi sociale cu regim juridic deosebit (V.M. Masson, U.R.S.S.), precum și la orașul-temptru în vechiul Orient, scoțindu-se în evidență privilegiile acestor așezări (H. Tadmor, Israel). Alte comunicări au avut în vedere atât apariția *polis*-ului grec în sec. VIII i.e.n., și particularitățile lui (M. Sachellariou, Grecia), cit și cristalizarea structurii de *polis* în sec. VI sau chiar VII i.e.n., ca apoi să domine în epoca clasică (Ch. G. Starr, S.U.A.), precum și apariția și dezvoltarea orașului Roma în urma contactelor cu marii vecini, etruscii și grecii (Em. Condurachi). Totodată, s-a evidențiat, într-o altă comunicare, și fenomenul urban în vestul Imperiului roman,

respectiv în Peninsula Iberică, reliefindu-se rolul lui Caesar și August în procesul de urbanizare al acestui teritoriu, precum și politica în continuare a Romei între Flavii și mijlocul secolului al II-lea e.n., constînd în reducerea comunităților locale, prin aducerea în orașe a populației din zone puțin romanizate (J. M. Blazquez Martínez, Spania). Tot la această secție s-a pus în discuție, într-o comunicare, și problema trecerii de la societățile pre-urbane la cele proto-urbane în sud-estul Europei, menționîndu-se, în categoria cenzelor pre-urbane, și așezări din eneoliticul sud-est și est-european (B. Bruckner, Jugoslavia).

La discuțiile care au urmat pe marginea acestor comunicări, s-a arătat, printre altele, că situația este diferită în China, unde se poate urmări trecerea de la civilizația eneolică cu ceramică pictată de tip Yang-Shao la viață urbană din timpul dinastiei San, și complexul cultural Cucuteni-Tripolie, pentru care nu se potrivește denumirile de proto- și nici pre-urban, în sens de etapă inițială a procesului de urbanizare, intrucît ceea ce urmează, pînă în cea de a doua epocă a fierului, nu corespunde acestui proces (M. Petrescu-Dimboviță).

La rîndul lor, comunicările relativ la stat și religie în societățile vechi au pus în discuție această problemă atât pentru Oriental Apropiat, caracterizat prin toleranță religioasă (E. S. Golubtsova și M. A. Dandamaev, U.R.S.S.), cit și pentru lumea greacă, prin dezbaterea particularităților religiei *polis*-ului (W. Burkert, Elveția), și cea romană, reliefindu-se pe de o parte că aceasta din urmă nu a introdus cu forță religia ci în ținuturile cucerite din vest și est (aceiași autori), iar pe de altă transformările societății romane și a religiei acesteia la sfîrșitul Republicii, care transformări, odată cu creșterea rolului șefilor, după reforma militară a lui Marius, au contribuit la apariția cultului imperial, pregătit de Caesar în ultimele luni ale vieții sale, după încercările anterioare neizbutite ale lui Sylla și Pompei (M. Jaczynowska, Polonia). Tot în acest domeniu, alte comunicări s-au referit la regalitate, preoțime și profetie în Israelul biblic (Sh. Talmon, Israel), la legătura strânsă dintre negustori și budism în India (Ji Xian-Lin, R. P. Chineză), la budismul și creșterea autorității regale în vechea Coree în sec. IV și VI e.n (Lee Ki-Baik, Republica Coreea), precum și alte probleme privitoare la stat și religie în antichitate.

De asemenea, în ceea ce privește istoria veche, s-a mai încercat să se evidențieze, prin unele comunicări, locul și rolul istoric al Munților Carpați din România (St. Ștefănescu) și al munților din teritoriul Spaiei (J. Cristien, Franța), orașele cetăți grecești din munți în antiteză cu cele din ținuturile joase (M. H. Jameson, S.U.A.), precum și rolul unor rute navigabile din Gallia în dezvoltarea urbană (T. Bekker-Nielson, Danemarca), spre deosebire de Pad în antichitate (W. V. Harris, S.U.A.).

La acestea se adaugă și comunicările din cadrul Asociației Internaționale de Studii Sud-Est Europene privind epoca miceniană pînă la fondarea coloniilor grecești (M. Sachellariou, Grecia) și influența mediteraneană în regiunea balcanică prin coloniile grecești de la Marea Neagră (Zoe Petre), comunicări care, prin conținutul lor, interesează istoria veche a țării noastre.

În afara de acestea, la discuțiile pe marginea raportului general privitor la mutațiile demografice la începutul Euvului Mediu : autohtonii și migratori, susținut la Comisia Internațională de Demografie Istorică (acad. St. Pascu), au participat mai mulți arheologi români, care au reliefat îndeosebi, în intervențiile lor, importanța problemei pentru spațiul țării noastre (I. Ionăță, C. Preda, D. Protase, V. Spinei și D. G. Teodor).

În fine, din raportul susținut la masa rotundă relativ la ecologie, științele naturii, științele umane (R. Noel, Belgia), au rezultat concluzii la care se poate ajunge prin folosirea datelor științelor naturii, îndeosebi din domeniul palinologiei, pentru înțelegerea legăturii dintre mediul fizic și societățile umane în epoca pietrei, precum și, din discuțiile care au urmat, implicațiile de ordin practic ale acestor cercetări, prin aplicarea în anumite cazuri din zilele noastre ale legilor ecologice, stabilite pentru trecut (L. Génicot, Belgia). De asemenea, s-au reliefat cu acest prilej și rezultatele importante prin cercetarea multidisciplinară a stațiunii paleoliticului superior de la Pincevant din Franța, precum

și a așezărilor culturii Cucuteni în urma determinărilor paleobotanice, paleozoologice, paleoantropologice, spectrografice și fizico-chimice (M. Petrescu-Dimbovita).

Dezbaterea acestor teme majore de metodologie și istorie universală, care privesc în anumită măsură și istoria veche a țării noastre, cum a rezultat și din intervențiile istoricilor și arheologilor români, a constituit o confruntare utilă de opinii, în spiritul adevarului istoric, fără tendințe de denaturare și falsificare, ceea ce a contribuit la crearea unui climat prielnic apropierea între specialiștii din diferite țări ale lumii, participanți la acest Congres Mondial al Istoriciilor. În această privință, considerăm că și alegerea, cu discernămînt, a temelor respective de către biroul Comitetului Internațional al Științelor Istorice, în frunte cu acad. A. Gieysztor (Polonia), președinte și prof. Hélène Ahrweiler (Franța), secretar general al acestui organism internațional, a avut un rol important, intrucât a creat premisele unor colaborări și discuții creative, în locul disputelor tendențioase în jurul unor probleme din acest domeniu, cum s-a întâmplat în trecut cu prilejul altor asemenea congrese internaționale de științe istorice.

La reușita lucrărilor secțiilor respective, ca și în genere ale celorlalte secții, desfășurate la Liederhalle și Universitate, a contribuit într-o mare măsură Comitetul de organizare al țării gazdă, având ca președinte pe prof. Ch. Meier (München), președintele Asociației Istoriciilor din R. F. G. și ca membri pe prof. E. Jäckel și A. Nitschke (Stuttgart).

Tot acum este cazul să menționăm că, în domeniul istoricii vechi și arheologiei, România a fost reprezentată prin 11 specialiști din București, Iași și Cluj-Napoca. Dintre aceștia, acad. Em. Condurachi a fost animator și președinte al Secției Cronologie, Antichitate, la care s-a dezbatut tema „Fenomenul urban în nașterea civilizațiilor antice”, precum și conducător al dezbateleri organizate de Asociația Internațională de Studii Sud-Est Europene cu tema „Balcani între Mediterana și Europa Centrală”, la ambele prezintind comunicări, înscrise în programul Congresului, privitoare la apariția și dezvoltarea orașului Roma în antichitate și la perioada greco-romană de la întemeierea coloniilor grecești de la Adria-

tică pînă în secolul al IV-lea al e.n.

La rîndul lor, alți istorici și arheologi români, prin intervențiile lor, care urmează să fie tipărite, au făcut completări și precizări, scoțind, în același timp, în evidență unele din realizările importante ale istoriografiei țării noastre în acest domeniu.

Nu putem încheia aceste considerații, fără a menționa impresia deosebită pe care a produs-o asupra specialiștilor în istoria veche și arheologie, ca și de altfel în celelalte ramuri ale istoriei, expoziția arheologică cu tema „Mormintul princiar celtic de la Hochdorf”, deschisă cu prilejul Congresului și remarcabilă prin inventarul excepțional de variat și bogat al acestui mormint, cit și prin metodele moderne folosite pentru cercetarea, conservarea și restaurarea pieselor respective.

MIRCEA PETRESCU-DIMBOVIȚA

Colocviul „GENEZA ȘI EVOLUȚIA CULTURIOR PALEOLITICE PE TERITORIUL ROMÂNIEI”

În perioada 22–25 octombrie 1985, Institutul de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol” a organizat o nouă manifestare științifică cu caracter internațional: aniversarea centenarului cercetărilor paleolitice din România, care marchează un secol de când geologul Gregoriu Ștefănescu a descoperit la Mitoc, pe Prut, „silexuri cioplite și prelucrate, indicele unei stațiuni preistorice”, fiind semnalată, astfel prima așezare paleolitică de pe teritoriul României.

Colocviul cu tema „Geneza și evoluția culturilor paleolitice pe teritoriul României” a fost organizat sub auspiciile Academiei de Științe Sociale și Politice, în colaborare cu Muzeul Județean de Istorie din Botoșani, cu sprijinul Comitetelor de Cultură și Educație Socialistă ale județelor Iași și Botoșani. Au participat specialiști din Iași, București, Galați, Piatra Neamț, Constanța și Cimpulung Moldovenesc, precum și binecunoscuți, specialiști ai paleoliticului european: dr. Karel Valoch – Institutul de Antropologie al Muzeului Morav – Brno, prof. dr. Kenneth Honea – Universitatea De Kalb – Illinois și dr. René Desbrosse – Institutul de Paleontologie Umană – Paris. Academia de Științe Sociale și Politice a fost reprezentată de prof. dr. C. Vlăduț, în numele prof. dr. Mihnea Gheorghiu, Președintelui Academiei.

Tematica manifestării științifice a fost consacrată tuturor aspectelor preconizate de cercetarea complexă a paleoliticului și epipaleoliticului: 1. Arheologia paleoliticului mijlociu și superior; 2. Mediul ecologic; 3. Paleoantropologie; 4. Paleofauna; 5. Descoperiri de artă paleolitică; 6. Epipaleoliticul; 7. Persistențe paleolitice și epipaleolitice în mediul neolic; 8. Petrografia.

În cadrul acestei largi arii de preocupări ale specialiștilor din țară și de peste hotare au fost prezentate 20 de comunicări, marea majoritate în limba franceză, adoptată de toți participanții.

Programul Colocviului a cuprins trei etape distincte: A. Iași – sala de conferințe a Filialei Academice R.S. România – deschiderea lucrărilor, comunicări și discuții; B. Vizitarea marii stațiuni paleolitice de la Mitoc-Malul Galben; C. Botoșani – Muzeul Județean de Istorie – comunicări, discuții și închiderea lucrărilor.

La Iași, după alocuțiunea rostită de prof. dr. doc. M. Petrescu-Dimbovita, directorul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol”, conf. dr. I. Agrigoroaei a prezentat salutul Facultății de Istorie-Filosofie a Universității, urmat de salutul Institutului de Arheologie din București, prezentat de dr. M. Cárciumaru, și de salutul invitaților străini, adresat de dr. K. Valoch.

Seria comunicărilor a fost deschisă de referatul „Geneza și evoluția culturilor paleoliticului superior în zona Prutului Mijlociu în lumina ultimelor cercetări arheologice” (dr. V. Chirica), precizindu-se că în sectorul epigenetic al văii Prutului, cuprins între Rădăuți și Stinca-Ștefănești, au fost identificate și cercetate sistematic cele mai reprezentative obiective paleolitice de pe tot teritoriul țării, în care se poate constata evoluția locuirilor umane, începînd cu paleoliticul inferior final și pînă în epipaleolitic. Marile stațiuni pluristratificate de la Ripiceni-Izvor și Mitoc-Malul Galben oferă, prin amplarea săpăturilor, bogăția și varietatea materialelor descoperite, baza de documentare în vederea studierii acestei evoluții, nu numai din România, ci și dintr-largă aria geografică europeană.

Paleoliticului superior i-au fost consacrate alte două comunicări: „Despre stratigrafia și periodizarea Gravettiului din Moldova” (dr. Florea Mogoșanu) și „Prelucrarea corneelor de cerb și ren în paleoliticul României” (dr. Mihălache Brudiu).

Din comunicarea „Tardenoisianul din estul și sud-estul României” (dr. Al. Păunescu) s-a putut constata că cercetarea științifică românească este priorită și în ceea ce privește studierea acestei perioade istorice. Analiza cantitativă și calitativă a utilajelor litice din 33 de stațiuni tardenoisene, între care se remarcă acelea de la Ripiceni, Mitoc, Icușeni (Botoșani), Erbiceni (Iași) etc. a semnalat asemănările și deosebirile între locurile respective, caracteristicile acestora, analogiile cu descoperirile contemporane din alte zone geografice ale Europei, iar vîrstă de 7 850 de ani B. P. a locurii de la Erbiceni constituie singura determinare de cronologie absolută pentru tot arealul de răspindire a culturii tardenoisene.

cu atit mai mult cu cit, prin cooperarea din ce în ce mai strînsă cu științele naturii și tehnice, s-au înregistrat în secolul nostru progrese remarcabile în domeniul arheologiei, îndeosebi preistoriei, atit sub raportul mijloacelor moderne de cercetare și datare, cit și în domeniul epistemologic, respectiv al teoriei și metodologiei arheologice. În această privință, se impune astăzi, după autor, ca în locul tendinței centrifuge a multor istorici și arheologi, să se ajungă la o colaborare mai strînsă între aceștia pentru o cunoaștere mai bună și mai completă a diferitelor aspecte ale trecutului. În acest scop, este necesară, după părerea sa, pe lîngă revizuirea programelor de învățămînt superior, cercetarea în colaborare a istoricilor și arheologilor, sub toate aspectele și cu mijloace specifice proprii, a unor obiective arheologice importante, cu interes deosebit pentru unii și alții. În acest context, în mod justificat, autorul raportului a luat poziție față de curențul american al „noii arheologii”, derivat din antropologie cu aproximativ 15 ani în urmă, imputindu-i caracterul antiistoric, determinat de faptul că și propune să studieze civilizațiile arheologice în afară de spațiu și timp, avind doar în vedere cauzele complexe cărora li se datorează stadiul respectiv de dezvoltare, precum și legile, care se desprind din regularitatea unor reveniri.

Problema unității arheologice și istoriei a fost reluată și în corapoartele prof. B. Chropovský (R.S.C.), N. N. Dikov (U.R.S.S.) și acad. J. Herrmann (R.D.G.), din care s-a desprins concluzia că arheologia, datorită progreselor înregistrate, nu mai poate fi considerată astăzi ca o disciplină ajutătoare. Din punct de vedere al metodologiei de cercetare în arheologie, se impune însă, după B. Chropovský, o largire a investigațiilor interdisciplinare, pe o bază mai largă, a colaborării internaționale. De asemenea, după N. N. Dikov, unitatea dintre arheologie și istorie trebuie folosită pentru înțelegerea corectă a trecutului și perceperea adecvată a prezentului și viitorului la un nivel mai înalt de generalizare, reflectat în încercarea autorului de periodizare tehnologică și dialectică a istoriei omenirii. În cadrul acestei periodizări, cu caracter universal, axată pe principiul interacțiunii dintre formă și conținut, autorul a deosebit în mod dialectic, pentru fiecare epocă, respectiv a pictrei și a metalelor, cite două perioade, una de evoluție și alta de revoluție, presupunind ipotetic și începutul perioadei de evoluție a unei a treia epoci tehnologice, a materialelor sintetice (plastice). La rîndul său, acad. J. Herrmann, preocupindu-se de căile pentru decodificarea conținutului istoric al izvoarelor arheologice, a deosebit metodele, care permit urmărirea trecerii de la faptul arheologic, înregistrat și studiat ca atare, la interpretarea lui istorică, în funcție de spațiu și timp. În această privință, cu toate progresele înregistrate, autorul a recunoscut că este încă departe de o înțelegere deplină a structurii și evoluției Euvilui Mediu timpuriu.

Participanții români la această dezbatere au scos în evidență necesitatea cercetărilor interdisciplinare pentru studierea problemelor de etnogeneză, respectiv a începutului etnogenezei tracilor în spațiul carpato-balcanic (M. Petrescu-Dimboviță), metodica cercetării așezărilor rurale române din provincie Dacia (N. Gudea) și importanța colaborării dintre istorici și arheologi în investigarea așezării medievale urbane de la Baia, ale cărei rezultate de pînă acum au fost valorificate în două volume publicate recent (V. Neamțu).

În ceea ce privește problema fenomenului urban în nașterea civilizațiilor antice, unele comunicări s-au referit la treccerea, în perioada apariției vechii civilizații, de la comunitățile agricole la viața urbană în Orientul Vechi, proces reflectat și în transformările din dezvoltarea social-economică, politică, ideologică și culturală, respectiv în stratificarea societății în „clase”, în realitate în numeroase straturi sociale cu regim juridic deosebit (V.M. Masson, U.R.S.S.), precum și la orașul-tempiu în vechiul Orient, scopindu-se în evidență privilegiile acestor așezări (H. Tadmor, Israel). Alte comunicări au avut în vedere atit apariția *polis*-ului grec în sec. VIII i.e.n. și particularitățile lui (M. Sachellariou, Grecia), cit și cristalizarea structurii de *polis* în sec. VI sau chiar VII i.e.n., ca apoi să domine în epoca clasică (Ch. G. Starr, S.U.A.), precum și apariția și dezvoltarea orașului Roma în urma contactelor cu marii vecini, etruscii și grecii (Em. Condurachi). Totodată, s-a evidențiat, într-o altă comunicare, și fenomenul urban în vestul Imperiului roman,

respectiv în Peninsula Iberică, reliefindu-se rolul lui Caesar și August în procesul de urbanizare al acestui teritoriu, precum și politica în continuare a Romei între Flavii și mijlocul secolului al II-lea e.n., constînd în reducerea comunităților locale, prin aducerea în orașe a populației din zone puțin romanizate (J. M. Blazquez Martínez, Spania). Tot la această secție s-a pus în discuție, într-o comunicare, și problema treccerii de la societățile pre-urbane la cele proto-urbane în sud-estul Europei, menționîndu-se, în categoria centrelor pre-urbane, și așezări din eneoliticul sud-est și est-european (B. Bruckner, Jugoslavia).

La discuțiile care au urmat pe marginea acestor comunicări, s-a arătat, printre altele, că situația este diferită în China, unde se poate urmări treccerea de la civilizația eneolică cu ceramică pictată de tip Yang-Shao la viața urbană din timpul dinastiei Shang, și complexul cultural Cucuteni-Tripolie, pentru care nu se potrivesc denumirile de proto- și nici pre-urban, în sens de etapă inițială a procesului de urbanizare, intrucît ceea ce urmează, pînă în cea de a doua epocă a fierului, nu corespunde acestui proces (M. Petrescu-Dimboviță).

La rîndul lor, comunicările relativ la stat și religie în societățile vechi au pus în discuție această problemă atit pentru Oriental Apropiat, caracterizat prin toleranță religioasă (E. S. Golubtsova și M. A. Dandamaev, U.R.S.S.), cit și pentru lumea greacă, prin dezbaterea particularităților religiei *polis*-ului (W. Burkert, Elveția), și cca romană, reliefindu-se pe de o parte că aceasta din urmă nu a introdus cu forța religia ci în ținuturile cucerite din vest și est (aceași autori), iar pe de altă transformările societății romane și a religiei acesteia la sfîrșitul Republicii, care transformări, odată cu creșterea rolului șefilor, după reforma militară a lui Marius, au contribuit la apariția cultului imperial, pregătit de Caesar în ultimele luni ale vieții sale, după încercările anterioare neizbutite ale lui Sylla și Pompei (M. Jaczynowska, Polonia). Tot în acest domeniu, alte comunicări s-au referit la regalitate, preoțime și profetie în Israelel biblic (Sh. Talmon, Israel), la legătura strînsă dintre negustori și budism în India (Ji Xian-Lin, R. P. Chineză), la budismul și creșterea autorității regale în vechea Coree în sec. IV și VI e.n. (Lee Ki-Baik, Republica Coreea), precum și alte probleme privitoare la stat și religie în antichitate.

De asemenea, în ceea ce privește istoria veche, s-a mai încercat să se evidențieze, prin unele comunicări, locul și rolul istoric al Munților Carpați din România (Şt. Ștefănescu) și al munților din teritoriul Spartei (J. Cristien, Franța), orașele cetăți grecești din munți în antiteză cu cele din ținuturile joase (M. H. Jameson, S.U.A.), precum și rolul unor rute navigabile din Gallia în dezvoltarea urbană (T. Bekker-Nielsen, Danemarca), spre deosebire de Pad în antichitate (W. V. Harris, S.U.A.).

La acestea se adaugă și comunicările din cadrul Asociației Internaționale de Studii Sud-Est Europene privind epoca miceniană pînă la fondarea coloniilor grecești (M. Sachellariou, Grecia) și influența mediteraneană în regiunea balcanică prin coloniile grecești de la Marea Neagră (Zoe Petre), comunicări care, prin conținutul lor, interesează istoria veche a țării noastre.

În afară de acestea, la discuțiile pe marginea raportului general privitor la mutațiile demografice la începutul Euvilui Mediu : autohtonii și migratori, susținut la Comisia Internațională de Demografie Istorică (acad. Șt. Pascu), au participat mai mulți arheologi români, care au reliefat îndeosebi, în intervențiile lor, importanța problemei pentru spațiul țării noastre (I. Ionîță, C. Preda, D. Protase, V. Spinei și D. G. Teodor).

În fine, din raportul susținut la masa rotundă relativ la ecologie, științele naturii, științele umane (R. Noel, Belgia), au rezultat concluzii la care se poate ajunge prin folosirea datelor științelor naturii, îndeosebi din domeniul palinologiei, pentru înțelegerea legăturii dintre mediul fizic și societățile umane în epoca pietrei, precum și, din discuțiile care au urmat, implicațiile de ordin practic ale acestor cercetări, prin aplicarea în anumite cazuri din zilele noastre ale legilor ecologice, stabilitate pentru trecut (L. Génicot, Belgia). De asemenea, s-au reliefat cu acest prilej și rezultatele importante prin cercetarea multidisciplinară a stațiunii paleoliticului superior de la Pincevant din Franța, precum

și a așezărilor culturii Cucuteni în urma determinărilor paleobotanice, paleozoologice, paleoantropologice, spectrografice și fizico-chimice (M. Petrescu-Dimbovița).

Dezbaterea acestor teme majore de metodologie și istorie universală, care privesc în anumită măsură și istoria veche a țării noastre, cum a rezultat și din intervențiile istoricilor și arheologilor români, a constituit o confruntare utilă de opinii, în spiritul adevărului istoric, fără tendințe de denaturare și falsificare, ceea ce a contribuit la crearea unui climat prielnic apropierei între specialiștii din diferite țări ale lumii, participanți la acest Congres Mondial al Istoriciilor. În această privință, considerăm că și alegera, cu discernăminte, a temelor respective de către biroul Comitetului Internațional al Științelor Istorice, în frunte cu acad. A. Gieysztor (Polonia), președinte și prof. Hélène Ahrweiler (Franța), secretar general al acestui organism internațional, a avut un rol important, întrucât a creat premisele unor colaborări și discuții creațioare, în locul disputelor tendențioase în jurul unor probleme din acest domeniu, cum s-a întâmplat în trecut cu prilejul altor asemenea congrese internaționale de științe istorice.

La reușita lucrărilor secțiilor respective, ca și în genere ale celorlalte secții, desfășurate la Liederhalle și Universitate, a contribuit într-o mare măsură Comitetul de organizare al țării găzdui, având ca președinte pe prof. Ch. Meier (München), președintele Asociației Istoriciilor din R. F. G. și ca membri pe prof. E. Jäckel și A. Nitschke (Stuttgart).

Tot acum este cazul să menționăm că, în domeniul istoriei vechi și arheologiei, România a fost reprezentată prin 11 specialiști din București, Iași și Cluj-Napoca. Dintre aceștia, acad. Em. Condurachi a fost animator și președinte al Secției Cronologie, Antichitate, la care s-a dezbatut tema „Fenomenul urban în nașterea civilizațiilor antice”, precum și conducător al debzăturii organizate de Asociația Internațională de Studii Sud-Est Europene cu tema „Balcani între Mediterana și Europa Centrală”, la ambele prezintind comunicări, inscrise în programul Congresului, privitoare la apariția și dezvoltarea orașului Roma în antichitate și la perioada greco-romană de la intemeierea coloniilor grecești de la Adria-

tică pînă în secolul al IV-lea al e.n.

La rîndul lor, alți istorici și arheologi români, prin intervențiile lor, care urmează să fie tipărite, au făcut completări și precizări, scotind, în același timp, în evidență unele din realizările importante ale istoriografiei țării noastre în acest domeniu.

Nu putem încheia aceste considerații, fără a menționa impresia deosebită pe care a produs-o asupra specialiștilor în istoria veche și arheologie, ca și de altfel în celelalte ramuri ale istoriei, expoziția arheologică cu tema „Mormintul principiar celtic de la Hochdorf”, deschisă cu prilejul Congresului și remarcabilă prin inventarul excepțional de variat și bogat al acestui mormint, cit și prin metodele moderne folosite pentru cercetarea, conservarea și restaurarea pieselor respective.

MIRCEA PETRESCU-DIMBOVIȚA

Colocviul „GENEZA ȘI EVOLUȚIA CULTURILOR PALEOLITICE PE TERITORIUL ROMÂNIEI”

În perioada 22–25 octombrie 1985, Institutul de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol” a organizat o nouă manifestare științifică cu caracter internațional: aniversarea centenarului cercetărilor paleolitice din România, care marchează un secol de când geologul Gregoriu Ștefanescu a descoperit la Mitoc, pe Prut, „silexuri cioplite și prelucrate, indicele unei stațiuni preistorice”, fiind semnalată, astfel prima așezare paleolitică de pe teritoriul României.

Colocviul cu tema „Geneza și evoluția culturilor paleolitice pe teritoriul României” a fost organizat sub auspiciile Academiei de Științe Sociale și Politice, în colaborare cu Muzeul Județean de Istorie din Botoșani, cu sprijinul Comitetelor de Cultură și Educație Socialistă ale județelor Iași și Botoșani. Au participat specialiști din Iași, București, Galați, Piatra Neamț, Constanța și Cimpulung Moldovenesc, precum și binecunoscuții, specialiști ai paleoliticului european: dr. Karel Valoch – Institutul de Antropologie al Muzeului Morav – Brno, prof. dr. Kenneth Honea – Universitatea De Kalb – Illinois și dr. René Desbrosse – Institutul de Paleontologie Umană – Paris. Academia de Științe Sociale și Politice a fost reprezentată de prof. dr. C. Vlăduț, în numele prof. dr. Mihnea Gheorghiu, Președintele Academiei.

Tematica manifestării științifice a fost consacrată tuturor aspectelor preconizate de cercetarea complexă a paleoliticului și epipaleoliticului: 1. Arheologia paleoliticului mijlociu și superior; 2. Mediul ecologic; 3. Paleoantropologie; 4. Paleofauna; 5. Descoperiri de artă paleolitică; 6. Epipaleolitic; 7. Persistențe paleolitice și epipaleolitice în mediul neolic; 8. Petrografie.

În cadrul acestei largi arii de preocupări ale specialiștilor din țară și de pește hotare au fost prezentate 20 de comunicări, marca majoritate în limba franceză, adoptată de toți participanții.

Programul Colocviului a cuprins trei etape distincte: A. Iași – sala de conferințe a Filialei Academice R.S. România – deschiderea lucrărilor, comunicări și discuții; B. Vizitarea marii stațiuni paleolitice de la Mitoc-Malul Galben; C. Botoșani – Muzeul Județean de Istorie – comunicări, discuții și închiderea lucrărilor.

La Iași, după alocuțiunea rostită de prof. dr. doc. M. Petrescu-Dimbovița, directorul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol”, conf. dr. I. Agrigoroaei a prezentat salutul Facultății de Istorie-Filosofie a Universității, urmat de salutul Institutului de Arheologie din București, prezentat de dr. M. Cárciumaru, și de salutul invitaților străini, adresat de dr. K. Valoch.

Seria comunicărilor a fost deschisă de referatul „Geneza și evoluția culturilor paleoliticului superior în zona Prutului Mijlociu în lumenă ultimelor cercetări arheologice” (dr. V. Chirica), precizindu-se că în sectorul epigenetic al văii Prutului, cuprins între Rădăuți și Stinca-Ștefănești, au fost identificate și cercetate sistematic cele mai reprezentative obiective paleolitice de pe tot teritoriul țării, în care se poate constata evoluția locuirilor umane, începînd cu paleoliticul inferior final și pînă în epipaleolitic. Marile stațiuni pluri-stratificate de la Ripiceni-Izvor și Mitoc-Malul Galben oferă, prin amplierea săpăturilor, bogăția și varietatea materialelor descoperite, baza de documentare în vederea studierii acestei evoluții, nu numai din România, ci și dintr-oarecare arie geografică europeană.

Paleoliticului superior i-au fost consacrate alte două comunicări: „Despre stratigrafia și periodizarea Gravettianului din Moldova” (dr. Florea Mogoșanu) și „Prelucrarea coarnelor de cerb și ren în paleoliticul României” (dr. Mihaela Brudiu).

Din comunicarea „Tardenoisianul din estul și sud-estul României” (dr. Al. Păunescu) s-a putut constata că cercetarea științifică românească este prioritară și în ceea ce privește studierea acestei perioade istorice. Analiza cantitativă și calitativă a utilizelor litice din 33 de stațiuni tardenoisiene, între care se remarcă aceleia de la Ripiceni, Mitoc, Icușeni (Botoșani), Erbiceni (Iași) etc. a semnalat asemănările și deosebirile între locuirile respective, caracteristicile acestora, analogiile cu descoperirile contemporane din alte zone geografice ale Europei, iar vîrstă de 7 850 de ani B. P. a locuirii de la Erbiceni constituie singura determinare de cronologie absolută pentru tot arealul de răspîndire a culturii tardenoisiene.

cu atât mai mult cu cit, prin cooperarea din ce în ce mai strânsă cu științele naturii și tehnice, s-au înregistrat în secolul nostru progrese remarcabile în domeniul arheologiei, îndeosebi preistoriei, atât sub raportul mijloacelor moderne de cercetare și datare, cit și în domeniul epistemologiei, respectiv al teoriei și metodologiei arheologice. În această privință, se impune astăzi, după autor, ca în locul tendinței centrifuge a mulțor istorici și arheologi, să se ajungă la o colaborare mai strânsă între aceștia pentru o cunoaștere mai bună și mai completă a diferitelor aspecte ale trecutului. În acest scop, este necesară, după părerea sa, pe lîngă revizuirea programelor de învățămînt superior, cercetarea în colaborare a istoricilor și arheologilor, sub toate aspectele și cu mijloace specifice proprii, a unor obiective arheologice importante, cu interes deosebit pentru unii și alții. În acest context, în mod justificat, autorul raportului a luat poziție față de curențul american al „noii arheologii”, derivat din antropologie cu aproximativ 15 ani în urmă, imputindu-i caracterul antiistoric, determinat de faptul că și propune să studieze civilizațiile arheologice în afară de spațiu și timp, având doar în vedere cauzele complexe cărora li se datorează stadiul respectiv de dezvoltare, precum și legile, care se desprind din regularitatea unor reveniri.

Problema unității arheologiei și istoriei a fost reluată și în corapoartele prof. B. Chropovský (R.S.C.), N. N. Dikov (U.R.S.S.) și acad. J. Herrmann (R.D.G.), din care s-a desprins concluzia că arheologia, datorită progreselor înregistrate, nu mai poate fi considerată astăzi ca o disciplină ajutătoare. Din punct de vedere al metodologiei de cercetare în arheologie, se impune însă, după B. Chropovský, o largire a investigațiilor interdisciplinare, pe o bază mai largă, a colaborării internaționale. De asemenea, după N. N. Dikov, unitatea dintre arheologie și istorie trebuie folosită pentru înțelegerea corectă a trecutului și perceperea adecvată a prezentului și viitorului la un nivel mai înalt de generalizare, reflectat în încercarea autorului de periodizare tehnologică și dialectică a istoriei omenirii. În cadrul acestei periodizări, cu caracter universal, axată pe principiul interacțiunii dintre formă și conținut, autorul a deosebit în mod dialectic, pentru fiecare epocă, respectiv a pietrei și a metalelor, cîte două perioade, una de evoluție și alta de revoluție, presupunind ipotetic și începutul perioadei de evoluție a unei a treia epoci tehnologice, a materialelor sintetice (plastice). La rîndul său, acad. J. Herrmann, preocupindu-se de căile pentru decodificarea conținutului istoric al izvoarelor arheologice, a deosebit metodele, care permit urmărirea trecerii de la faptul arheologic, înregistrat și studiat ca atare, la interpretarea lui istorică, în funcție de spațiu și timp. În această privință, cu toate progresele înregistrate, autorul a recunoscut că este încă departe de o înțelegere deplină a structurii și evoluției Euvului Mediu timpuriu.

Participanții români la această dezbatere au scos în evidență necesitatea cercetărilor interdisciplinare pentru studierea problemelor de etnogeneză, respectiv a începutului etnogenezei tracilor în spațiu carpato-balcanic (M. Petrescu-Dimboviță), metodica cercetării așezărilor rurale române din provincia Dacia (N. Gudea) și importanța colaborării dintre istorici și arheologi în investigarea așezării medievale urbane de la Baia, ale cărei rezultate de pînă acum au fost valorificate în două volume publicate recent (V. Neamțu).

În ceea ce privește problema fenomenului urban în nașterea civilizațiilor antice, unele comunicări s-au referit la trecerea, în perioada apariției vechii civilizații, de la comunitățile agricole la viață urbană în Orientalul Vechi, proces reflectat și în transformările din dezvoltarea social-economică, politică, ideologică și culturală, respectiv în stratificarea societății în „clase”, în realitate în numeroase straturi sociale cu regim juridic deosebit (V.M. Masson, U.R.S.S.), precum și la orașul-tempiu în vechiul Orient, scoțindu-se în evidență privilegiile acestor așezări (H. Tadmor, Israel). Alte comunicări au avut în vedere atât apariția *polis*-ului grec în sec. VIII i.e.n., și particularitățile lui (M. Sachellariou, Grecia), cit și cristalizarea structurii de *polis* în sec. VI sau chiar VII i.e.n., ca apoi să domine în epoca clasică (Ch. G. Starr, S.U.A.), precum și apariția și dezvoltarea orașului Roma în urma contactelor cu marii vecini, etruscii și grecii (Em. Condurachi). Totodată, s-a evidențiat, într-o altă comunicare, și fenomenul urban în vestul Imperiului roman,

respectiv în Peninsula Iberică, reliefindu-se rolul lui Caesar și August în procesul de urbanizare al acestui teritoriu, precum și politica în continuare a Romei între Flavii și mijlocul secolului al II-lea e.n., constînd în reducerea comunităților locale, prin aducerea în orașe a populației din zone puțin romanizate (J. M. Blazquez Martínez, Spania). Tot la această secție s-a pus în discuție, într-o comunicare, și problema trecerii de la societățile pre-urbane la cele proto-urbane în sud-estul Europei, menționindu-se, în categoria centrelor pre-urbane, și așezări din eneoliticul sud-est și est-european (B. Bruckner, Jugoslavia).

La discuțiile care au urmat pe marginea acestor comunicări, s-a arătat, printre altele, că situația este diferită în China, unde se poate urmări trecerea de la civilizația eneolică cu ceramică pictată de tip Yang-Shao la viață urbană din timpul dinastiei Shān, și complexul cultural Cucuteni-Tripolie, pentru care nu se potrivește denumirile de proto- și nici pre-urban, în sens de etapă inițială a procesului de urbanizare, intrucît ceea ce urmează, pînă în cca de a doua epocă a fierului, nu corespunde acestui proces (M. Petrescu-Dimboviță).

La rîndul lor, comunicările relativ la stat și religie în societățile vechi au pus în discuție această problemă atât pentru Oriental Apropiat, caracterizat prin toleranță religioasă (E. S. Golubtsova și M. A. Dandamaev, U.R.S.S.), cit și pentru lumea greacă, prin dezbaterea particularităților religiei *polis*-ului (W. Burkert, Elveția), și cea romană, reliefindu-se pe de o parte că aceasta din urmă nu a introdus cu forță religia ci în tinuturile cucerite din vest și est (aceiași autori), iar pe de altă transformările societății romane și a religiei acesteia la sfîrșitul Republicii, care transformări, odată cu creșterea rolului șefilor, după reforma militară a lui Marius, au contribuit la apariția cultului imperial, pregătit de Caesar în ultimele luni ale vieții sale, după încercările anterioare neizbutite ale lui Sylla și Pompei (M. Jaczynowska, Polonia). Tot în acest domeniu, alte comunicări s-au referit la regalitate, preoțime și profetie în Israelul biblic (Sh. Talmon, Israel), la legătura strânsă dintre negustori și budism în India (Ji Xian-Lin, R. P. Chineză), la budismul și creșterea autorității regale în vechea Coree în sec. IV și VI e.n (Lee Ki-Baik, Republica Coreea), precum și alte probleme privitoare la stat și religie în antichitate.

De asemenea, în ceea ce privește istoria veche, s-a mai încercat să se evidențieze, prin unele comunicări, locul și rolul istoric al Munților Carpați din România (St. Ștefănescu) și al munților din teritoriul Spaiei (J. Cristien, Franța), orașele cetăți grecești din munți în antiteză cu cele din ținuturile joase (M. H. Jameson, S.U.A.), precum și rolul unor riuri navigabile din Gallia în dezvoltarea urbană (T. Bekker-Nielson, Danemarca), spre deosebire de Pad în antichitate (W. V. Harris, S.U.A.).

La acestea se adaugă și comunicările din cadrul Asociației Internaționale de Studii Sud-Est Europene privind epoca miceniană pînă la fondarea coloniilor grecești (M. Sachellariou, Grecia) și influența mediteraneană în regiunea balcanică prin coloniile grecești de la Marea Neagră (Zoe Petre), comunicări care, prin conținutul lor, interesează istoria veche a țării noastre.

În afară de acestea, la discuțiile pe marginea raportului general privitor la mutațiile demografice la începutul Euvului Mediu : autohtonii și migratori, susținut la Comisia Internațională de Demografie Istorică (acad. St. Pascu), au participat mai mulți arheologi români, care au reliefat îndeosebi, în intervențiile lor, importanța problemei pentru spațiul țării noastre (I. Ioniță, C. Preda, D. Protase, V. Spinei și D. G. Teodor).

În fine, din raportul susținut la masa rotundă relativ la ecologie, științele naturii, științele umane (R. Noel, Belgia), au rezultat concluzii la care se poate ajunge prin folosirea datelor științelor naturii, îndeosebi din domeniul palinologiei, pentru înțelegerea legăturii dintre mediul fizic și societățile umane în epoca pietrei, precum și, din discuțiile care au urmat, implicațiile de ordin practic ale acestor cercetări, prin aplicarea în anumite cazuri din zilele noastre ale legilor ecologice, stabilite pentru trecut (L. Génicot, Belgia). De asemenea, s-au reliefat cu acest prilej și rezultatele importante prin cercetarea multidisciplinară a stațiunii paleoliticului superior de la Pincevent din Franța, precum

și a așezărilor culturii Cucuteni în urma determinărilor paleobotanice, paleozoologice, paleoantropologice, spectrografice și fizico-chimice (M. Petrescu-Dimbovița).

Dezbaterea acestor teme majore de metodologie și istorie universală, care privesc în anumită măsură și istoria veche a țării noastre, cum a rezultat și din intervențiile istoricilor și arheologilor români, a constituit o confruntare utilă de opinii, în spiritul adevarăului istoric, fără tendințe de denaturare și falsificare, ceea ce a contribuit la crearea unui climat prielnic apropierei între specialiștii din diferite țări ale lumii, participanți la acest Congres Mondial al Istoriciilor. În această privință, considerăm că și alegerea, cu discernămînt, a temelor respective de către biroul Comitetului Internațional al Științelor Istorice, în frunte cu acad. A. Gieysztor (Polonia), președinte și prof. Hélène Ahrweiler (Franța), secretar general al acestui organism internațional, a avut un rol important, întrucât a creat premisele unor colaborări și discuții creative, în locul disputelor tendențioase în jurul unor probleme din acest domeniu, cum s-a întâmplat în trecut cu prilejul altor asemenea congrese internaționale de științe istorice.

La reușita lucrărilor secțiilor respective, ca și în generație ale celorlalte secții, desfășurate la Liederhalle și Universitate, a contribuit într-o mare măsură Comitetul de organizare al țării găzdui, având ca președinte pe prof. Ch. Meier (München), președintele Asociației Istoriciilor din R. F. G. și ca membri pe prof. E. Jäckel și A. Nitschke (Stuttgart).

Tot acum este cazul să menționăm că, în domeniul istoriei vechi și arheologiei, România a fost reprezentată prin 11 specialiști din București, Iași și Cluj-Napoca. Dintre aceștia, acad. Em. Condurachi a fost animator și președinte al Secției Cronologie, Antichitate, la care s-a dezbatut tema „Fenomenul urban în nașterea civilizațiilor antice”, precum și conducător al dezbateleri organizate de Asociația Internațională de Studii Sud-Est Europene cu tema „Balcani între Mediterana și Europa Centrală”, la ambele prezintind comunicări, înscrise în programul Congresului, privitoare la apariția și dezvoltarea orașului Roma în antichitate și la perioada greco-romană de la întemeierea coloniilor grecești de la Adria-tica pînă în secolul al IV-lea e.n.

La rîndul lor, alți istorici și arheologi români, prin intervențiile lor, care urmează să fie tipărite, au făcut completări și precizări, scoțind, în același timp, în evidență unele din realizările importante ale istoriografiei țării noastre în acest domeniu.

Nu putem încheia aceste considerații, fără a menționa impresia deosebită pe care a produs-o asupra specialiștilor în istoria veche și arheologie, ca și de altfel în celealte ramuri ale istoriei, expoziția arheologică cu tema „Mormântul princiar celtic de la Hochdorf”, deschisă cu prilejul Congresului și remarcabilă prin inventarul excepțional de variat și bogat al acestui mormânt, cit și prin metodele moderne folosite pentru cercetarea, conservarea și restaurarea pieselor respective.

MIRCEA PETRESCU-DIMBOVIȚA

Colocviul „GENEZA ȘI EVOLUȚIA CULTURILOR PALEOLITICE PE TERITORIUL ROMÂNIEI”

În perioada 22–25 octombrie 1985, Institutul de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol” a organizat o nouă manifestare științifică cu caracter internațional: aniversarea centenarului cercetărilor paleolitice din România, care marchează un secol de când geologul Gregoriu Ștefanescu a descoperit la Mitoc, pe Prut, „silexuri cioplite și prelucrate, indicele unei stațiuni preistorice”, fiind semnalată, astfel prima așezare paleolitică de pe teritoriul României.

Colocviul cu tema „Geneza și evoluția culturilor paleolitice pe teritoriul României” a fost organizat sub auspiciile Academiei de Științe Sociale și Politice, în colaborare cu Muzeul Județean de Istorie din Botoșani, cu sprijinul Comitetelor de Cultură și Educație Socialistă ale județelor Iași și Botoșani. Au participat specialiști din Iași, București, Galați, Piatra Neamț, Constanța și Cîmpulung Moldovenesc, precum și binecunoscuți, specialiști ai paleoliticului european: dr. Karel Valoch – Institutul de Antropologie al Muzeului Morav – Brno, prof. dr. Kenneth Honea – Universitatea De Kalb – Illinois și dr. René Desbrosse – Institutul de Paleontologie Umană – Paris. Academia de Științe Sociale și Politice a fost reprezentată de prof. dr. C. Vladuț, în numele prof. dr. Mihaela Gheorghiu, Președintele Academiei.

Tematica manifestării științifice a fost consacrată tuturor aspectelor preconizate de cercetarea complexă a paleoliticului și epipaleoliticului: 1. Arheologia paleoliticului mijlociu și superior; 2. Mediul ecologic; 3. Paleoantropologie; 4. Paleofauna; 5. Descoperiri de artă paleolitică; 6. Epipaleoliticul; 7. Persistențe paleolitice și epipaleolitice în mediul neolic; 8. Petrografie.

În cadrul acestor largi arii de preocupări ale specialiștilor din țară și de peste hotare au fost prezentate 20 de comunicări, marca majoritate în limba franceză, adoptată de toți participanții.

Programul Colocviului a cuprins trei etape distincte: A. Iași – sala de conferințe a Filialei Academice R.S. România – deschiderea lucrărilor, comunicări și discuții; B. Vizitarea marii stațiuni paleolitice de la Mitoc-Malul Galben; C. Botoșani – Muzeul Județean de Istoric – comunicări, discuții și închiderea lucrărilor.

La Iași, după alocuțiunea rostită de prof. dr. doc. M. Petrescu-Dimbovița, directorul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol”, conf. dr. I. Agrigoroaei a prezentat salutul Facultății de Istorie-Filosofie a Universității, urmat de salutul Institutului de Arheologie din București, prezentat de dr. M. Cárciumaru, și de salutul invitaților străini, adresat de dr. K. Valoch.

Seria comunicărilor a fost deschisă de referatul „Geneza și evoluția culturilor paleoliticului superior în zona Prutului Mijlociu în lumina ultimelor cercetări arheologice” (dr. V. Chirica), precizindu-se că în sectorul epigenetic al văii Prutului, cuprins între Rădăuți și Stinca-Ștefănești, au fost identificate și cercetate sistematic cele mai reprezentative obiective paleolitice de pe tot teritoriul țării, în care se poate constata evoluția locuirilor umane, începînd cu paleoliticul inferior final și pînă în epipaleolitic. Marile stațiuni pluristratificate de la Ripiceni-Izvor și Mitoc-Malul Galben oferă, prin amploarea săpăturilor, bogăția și varietatea materialelor descoperite, baza de documentare în vederea studierii acestei evoluții, nu numai din România, ci și dintr-oarecare arie geografică europeană.

Paleoliticului superior i-au fost consacrate alte două comunicări: „Despre stratigrafia și periodizarea Gravettianului din Moldova” (dr. Florea Mogoșanu) și „Prelucrarea coarnelor de cerb și ren în paleoliticul României” (dr. Mihălache Brudiu).

Din comunicarea „Tardenoisianul din estul și sud-estul României” (dr. Al. Păunescu) s-a putut constata că cercetarea științifică românească este priorită și în ceea ce privește studierea acestei perioade istorice. Analiza cantitativă și calitativă a utilajelor litice din 33 de stațiuni tardenoisiene, între care se remarcă acele de la Ripiceni, Mitoc, Icușeni (Botoșani), Erbiceni (Iași) etc. a semnalat asemănările și deosebirile între locuirile respective, caracteristicile acestora, analogiile cu descoperirile contemporane din alte zone geografice ale Europei, iar vîrstă de 7 850 de ani B. P. a locurii de la Erbiceni constituie singura determinare de cronologie absolută pentru tot arealul de răspindire a culturii tardenoisiene.

Mediul ecologic în care au viețuit comunitățile umane paleolitice, a fost atent studiat și prezentat de dr. M. Cârciumaru în comunicarea „Paleomediul și geocronologia paleoliticului și epipaleoliticului României”, evidențiind existența unor complexe interstadiale și oscilații climatice, specifice teritoriului țării noastre, pe care autorul le-a corelat cu acelea din alte zone geografice ale Europei, rezultatele analizelor palinologice fiind susținute de vîrstele absolute, evidențiate prin determinările de C-14.

Deschoperirile paleoantropologice au fost tratate în comunicarea dr. Dardu Nicolaeșcu-Plopșor, „Omul fosil pe teritoriul României”, cu care ocazie s-a procedat la un larg excurs într-o vastă zonă geografică europeană, începând cu binecunoscutele și controversatele deschoperiri de la Bugulești și sfîrșind cu aceleia de la Schela Cladovei, din perioada de trecere de la epipaleolitic la neolic.

Paleofauna României a fost prezentată în cadrul celor patru comunicări, dintre care una cu caracter general: „Fauna de vertebrate din Pleistocenul superior din sud-vestul României” (dr. Elena Terzea), a doua cu referire la asociațiile de micromamifere din carstul Dobrogean: „Importanța depozitelor fosilifere (micromamifere) din carstul Dobrogei centrale pentru cronologia Würmului” (dr. C. Rădulescu, dr. C. Samson), în timp ce comunicarea prof. dr. Olga Necrasov, „Contribuții asupra paleofaunei din paleoliticul României” s-a referit la resturile paleofaunistice aparținând boarului, bizonului, calului, cerbului, renului etc. din stațiunea Mitoc-Malul Galben, subliniind importanța acestor deschoperiri pentru cunoașterea mediului ecologic, inclusiv ocupării grupelor umane, care au populat terasele Prutului din zona Mitoc-Ripiceni. La rîndul ei, comunicarea: „Studiul materialului paleofaunistic din stațiunea epipaleolitică de la Ostrovul Corbului” (conf. dr. Sergiu Haimovici) a subliniat faptul că în vermea respectivă era domesticit doar ciinele.

Seria dezbaterilor de la Iași a fost încheiată cu comunicarea „Moșteniri epipaleolitice din unele de silex ale culturii Hamangia” (Puiu Hașotti), în care s-a precizat că, din punct de vedere tehnic și tipologic, prezenta unor tipuri de piese geometrice: trapeze, segmente de cerc etc. este de natură să reieve existența unor persistențe epipaleolitice în cadrul primelor culturi neolitice.

A doua etapă a programului Colocviului a fost rezervată vizitării stațiunii paleolitice de la Mitoc-Malul Galben. Cu această ocazie s-au reliefat, pe parcursul deplasării și la Mitoc, pe locul stațiunii, corelațiile între relieful fluviatil al văii Prutului și locurile paleolitice (prof. dr. V. Băcănuanu, dr. V. Chirica), creindu-se posibilitatea unei mai bune înțelegeri, de către toți participanții, a stratigrafiei arheologice și geomorfologice din stațiunea paleolitică vizitată. Conservarea unor importante complexe de locuire, descoperite în campania de cercetări arheologice din vara anului 1985, între care s-au remarcat atelierele de cioplire, vetrile de foc, resturile singurelor locuințe gravettiene descoperite pînă în prezent pe teritoriul României, la cărei construcție s-au utilizat resturi osteologice aparținând mamutului, a permis specialiștilor români și străini să cunoască, la față locului, metodologia de cercetare, ca și numeroasele niveluri de locuire aurignaciană și gravettiană din această stațiune, considerată

ca fiind unul dintre cele mai importante obiective paleolitice în curs de cercetare din sud-estul continentului.

Colocviul a continuat la Muzeul județean de Istorie din Botoșani, cu ultimele comunicări ale ședinței de închidere, care a coincis cu deschiderea Sesiunii anuale de comunicări și referate, organizată de Muzeul județean. Aici, în prezența dr. Lazăr Băciucu, secretar al Comitetului Județean Botoșani al P.C.R., vice-președinte al Consiliului Popular Județean, care a condus lucrările, au fost adresate saluturile Academiei de Științe Sociale și Politice (prof. dr. M. Petrescu-Dimbovița) și al participanților străini (dr. René Desbrosse), după care s-a continuat seria comunicărilor: dr. V. Boroneanț, dr. M. Cârciumaru, „Contribuția cercetărilor de la Cladova la problema paleoliticului mijlociu din România”, Adrian Muraru, „Considerații petrografice asupra materialului litic din stațiunea paleolitică Borosteni-Peștera Ciocarei”, dr. M. Cârciumaru, dr. V. Chirica, „Deschoperiri de artă paleolitică pe teritoriul României”, Dan Monah, „Dea Mater—originea unui arhetip”, în care s-au făcut interesante referiri la problemele puse în discuție, cu contribuții valoroase la elucidarea multiplelor aspecte ale cercetării paleoliticului României.

Specialiștii din străinătate au prezentat comunicări la Iași: prof. dr. K. Honea, „Cronologia paleoliticului României”, dr. K. Valoch, „Începutul paleoliticului superior în Moravia” și la Botoșani: dr. René Desbrosse, „Metodologia de cercetare a paleoliticului în zonă Centru-Est a Franței”.

Colocviul consacrat centenarului cercetărilor paleolitice din România s-a încheiat cu concluziile prezentate de prof. dr. doc. M. Petrescu-Dimbovița, după patru zile de comunicări și discuții.

La sfîrșitul acestei importante manifestări științifice cu caracter internațional s-a putut aprecia realul folos științific al tuturor participanților, și îndeosebi al celor de peste hotare. Recunoașterea faptului că, prin valoarea comunicărilor prezentate, ori prin modul de organizare a săpăturilor arheologice într-o stațiune paleolitică și maniera de prezentare a deschoperirilor, cercetarea științifică românească din domeniul paleoliticului a constituit o adevărată revelație, cum s-a exprimat dr. René Desbrosse, alcătuiesc argumente suficiente de concluzie. Schimbările deschise de opinii, discuțiile purtate în cele patru zile, la Iași, Botoșani și Mitoc, au determinat o mai bună cunoaștere reciprocă, o mai reală prețuire a realizărilor noastre în acest domeniu, ceea ce a determinat să se afirme că astăzi în Europa nu se mai poate cerceta epoca paleolitică fără cunoașterea literaturii de specialitate, oferită de paleoliticenii români.

Tot cu ocazia deplasării la Mitoc, a fost vizitat Muzeul Comunal de Istorie și Etnografie, organizat de inv. Ilie Pascal și prof. V. Capotă, directorul școlii cu sprijinul conducerii șantierului arheologic, important loc de educație patriotică a elevilor, a tuturor locuitorilor comunei.

Prezența dr. Lazăr Băciucu la desfășurarea lucrărilor Colocviului la Mitoc și Botoșani, sprijinul acordat în pregătirea și desfășurarea acestei manifestări științifice în cele mai bune condiții, relevă importanța pe care organele județene de partid și de stat o atribuie cercetărilor istorice și arheologice de specialitate.

VASILE CHIRICA

SIMPOZIONUL „METODE MODERNE DE DATARE ÎN ARHEOLOGIE” DE LA NOVÉ VOZOKANY

În perioada 28–31 octombrie 1985 s-a desfășurat în frumoasa reședință a Academiei de Științe Slovace de la Nové Vozokany simpozionul internațional cu tema „Metode moderne de datare în arheologie”. La această manifestare cu caracter interdisciplinar au participat specialiști din domeniul arheologiei și științelor exacte din aproape 10 țări. Lucrările științifice prezentate în zilele simpozionului, ca și discuțiile particolare purtate în timpul liber dintre ședințe,

au dat posibilitatea cunoașterii mai îndeaproape a participanților și a problemelor de care erau preocupăți.

Comunicările simpozionului au fost axate pe probleme de C₁₄, T.L., dendrocronologie, arheomagnetism, palinologie, analize chimice pentru datarea metalelor și raportul dintre arheologie și științele exacte.

Şedința de deschidere a fost prezidată de prof. dr. doc. Kröpovsky, directorul Institutului de Arheologie de la Nitra

organizatorul simpozionului, care a susținut o alocuțiune în legătură cu necesitatea folosirii metodelor interdisciplinare în arheologie, de progresele obținute astfel în studierea unor perioade îndepărtate. În aceeași ședință dr. E. Neustupny a prezentat un istoric al cercetărilor interdisciplinare, în care s-au punctat diferite momente mai importante, printre care și cel legat de apariția dendrocronologiei, care oferă posibilitatea verificării datelor radiocarbon, și duce implicit și la o acuratețe de dateare. A fost pusă în discuție și situația actuală cind fizicienii consideră datele oferite de C_{14} și T.L. ca cele mai sigure, iar arheologii doresc rezultate mai nuanțate, care să facă precizări chiar și asupra unor evenimente. Se speră că dezvoltarea științei și tehnicii în continuare va oferi suficiente marje de siguranță în ceea ce privește datările.

Comunicările referitoare la metoda C_{14} au fost cele mai numeroase. Seria acestora a fost deschisă de prof. P. Povinec de la Facultatea de Fizică din Bratislava. Domnia sa a făcut o prezentare a metodei radiocarbon, în care au fost incluse și cîteva probleme cheie, ca cea a influenței soarelui asupra producției de carbon, și de aici necesitatea corelării datelor radiocarbon obținute cu cele oferite de dendrocronologie în vederea calibrării lor. S-a subliniat de asemenea și aportul adus de electronică și de dezvoltarea ei impetuoașă din ultima vreme. În cursul aceleiași comunicări s-a prezentat stadiul actual de dezvoltare a metodei C_{14} în Cehoslovacia. Deocamdată există trei laboratoare de analiză C_{14} , la Bratislava, Brno și Praga, cu un număr de aproximativ 50 de persoane, în care se pot analiza cam 100 de probe pe an. În afara acestor laboratoare a fost menționat și cel de la Institutul de Arheologie din Nitra, care este în curs de amenajare, unde lucrează ca fizician J. Polák care a prezentat o lucrare legată de tehniciile folosite pentru pregătirea probelor în vederea datării.

Comunicări foarte interesante au prezentat și colegii de la Gliwice (Polonia). În această localitate există un laborator pentru analize de C_{14} (condus de dr. M. Pazdúr), patronat de Universitatea Jagellonia, care face de obicei analizele solicitate de această instituție, de muzeu sau pentru unele monumente ale culturii naționale. Rezultatele obținute sunt considerate ca fiind corespunzătoare, dar din păcate nu există o repartizare judicioasă a lor pe scara timpului. Cele mai multe obiective dateate sunt din Evul Mediu, în timp ce pentru perioada preistorică, din cauza lipsei materialelor ce pot fi dateate rezultatele sunt insuficiente (neolic și epoca bronzului). Există unele datări pentru perioada Hallstatt (Cracovia) și din unele așezări slave (Wodin).

Pentru Evul Mediu au fost analizate materiale provenind de la Thorun, Gdańsk și Szczecin. Din ultima localitate s-au analizat probe provenind din diferite părți ale corăbiilor, iar rezultatele obținute au dat posibilitatea aprecierii vechimii și a diferitelor refaceri.

La același laborator de la Gliwice s-au făcut analize și pentru materiale provenind din săpăturile efectuate de arheologii polonezi peste hotare. Astfel, dr. M. Pazdúr și colegul său dr. A. Bluczcz au prezentat o comunicare legată de datarea prin C_{14} și T.L. a unor probe provenind dintr-o așezare apartinând paleoliticului mijlociu și superior de pe cursul superior al Nilului (Wadi Kubbania).

Cercetătorii menționați au subliniat faptul că laboratorul în care lucrează este dotat și pentru analize de T.L. În baza experienței acumulate, ei consideră că în momentul de față metoda C_{14} cu toate problemele legate de calibrare (au subliniat necesitatea calibrării datelor de C_{14} obținute) constituie metoda cea mai sigură de dateare, iar metoda T.L. este indicată mai mult pentru datarea sedimentelor.

Barbara S. Ottaway, de la Universitatea din Edinburg, departamentul de Antropologie, a prezentat o interesantă lucrare referitoare la avansurile și limitele metodei radiocarbon pentru dateare. Cu această ocazie au fost subliniate eforturile și rezultatele obținute în ultimii ani pentru cunoașterea variațiilor naturale și antropogenice a ciclului de carbon din atmosferă și sol, dar și în ceea ce privește scara calibrării și precizia metodei. Domnia sa consideră de o desoabită însemnatate realizarea unei înțelegeri între calibrarea din Lumea Veche și cea Nouă, care va oferi posibilitatea obținerii unor date pînă în jur de mileniul 8 B.C. Se apreciază că a avut loc și o creștere a aplicațiilor tehnice ale metodei, de vreme ce

se pot folosi și probe geologice, hidrologice, sedimentologice și climatologice, dar în momentul de față o datare de C_{14} are o precizie cu o eroare de 2–300 de ani. Aceeași cercetătoare a prezentat și rezultate de C_{14} obținute pentru Westfalia, dintr-o așezare cu două nivele, unul neolic și altul din epoca carolingiană, și a subliniat necesitatea utilizării metodei T.L. pentru delimitarea complexelor.

J. Görsdorf de la Institutul Central de Istorie și Arheologie al Academiei D.D.R. din Berlin a prezentat o lucrare cu caracter pur tehnic, referitoare la exactitatea măsurării datării prin C_{14} . S-au făcut referiri la tehniciile de măsurare oferite de noile aparate și la rezultatele obținute în R.D.G. O altă interesantă lucrare cu specific de asemenea tehnic a fost susținută de B. Weninger (Frankfurt/Main, R.F.G.), referitoare la problemele legate de citirea datelor C_{14} , de numărul probabilităților acestor date și legătura cu calibrarea, în vederea realizării unei mari acuratețe în ceea ce privește datarea.

Menționăm și comunicarea dr. V. Pavukova (Institutul de Arheologie, Nitra) referitoare la metodele moderne de dateare folosite în arheologia slovacă. Dr. Pavukova a făcut o apreciere și o trecere în revistă a datelor C_{14} obținute pentru datarea unor culturi preistorice (Starčevo, liniar ceramică, Lengyel, Karanovo, Bodrogkeresztúr, Baden, grupul Bolæræs) și raporturile cronologice stabilite cu alte zone. În comunicarea susținută s-a subliniat necesitatea îmbunătățirii metodei C_{14} de dateare și verificarea rezultatelor furnizate de ea cu cele oferite de alte metode ca T.L. dendrocronologie și arheognatism.

La simpozionul de la Nové Vozokany au reținut atenția și comunicările legate de metoda T.L. În afară de cea susținută de colegii polonezi și amintită anterior, s-au mai prezentat încă două comunicări. Fizicianul László Benkő de la Institutul de Izotopi pentru Medicină și Agricultură al Academiei R.P.U. de la Budapesta a prezentat stadiul cercetării în domeniul T.L. în Ungaria. Aplicarea acestei metode pentru cercetări arheologice a inceput în urmă cu 6–8 ani dar din păcate nu există deocamdată un progres vizibil. În Ungaria doar acest laborator este interesat în analizarea probelor arheologice, care sunt de altfel în număr redus și provin în genere din așezări neo-neolitice. Un alt impediment este constituit și de insuficiența datelor C_{14} pentru preistoria Ungariei, din care doar 2 sunt calibrate și fac imposibilă compararea cu datele T.L. Dr. Benkő apreciază că metoda T.L., deși are o acuratețe mai mică de datare decit cea a C_{14} , are în schimb alte trăsături care o fac mai răspindită și consideră că în viitor se va ajunge la o perfectionare a acesteia. Pentru perfectarea rezultatelor T.L. se recomandă analizarea atât a probelor ceramice cit și a mediului de proveniență, prin implementarea sondelor. S-a făcut și o prezentare a laboratorului, a instrumentației, a tehniciilor de preparare a probelor, a unor probleme legate de dozimetrie și a rezultatelor obținute pe un număr de probe ceramice dintr-un cimitir din epoca aramei din cîmpia Ungariei. S-a precizat că datele obținute prin T.L. sunt mai ridicate decit cele oferite de C_{14} .

Cealaltă comunicare referitoare la T.L. a fost susținută de Dr. Z. Spurný și dr. J. Sulcová de la Institutul de Dozinmetrie al Academiei Cehoslovace de la Praga. Autorii consideră că deși metoda T.L. este foarte costisitoare, cere foarte mult timp și este foarte pretențioasă din punct de vedere profesional, poate fi apreciată ca una din cele mai precise metode de dateare pentru ceramică și cristale (are o precizie de ± 10% prin folosirea tehniciilor moderne). Fizicienii praghezi au prezentat și un scurt istoric al cercetării metodei T.L. în Cehoslovacia. Primele încercări sunt însă din anul 1960, cind pentru verificarea metodei s-a lucrat pe probe de la Bylany în colaborare cu M. Aitken și S. Fleming. Mai tîrziu s-au făcut și date de T.L. pe baza experienței acumulate folosind dozimetria radiației și aparate Toledo T.L. reader. În Cehoslovacia există acum trei instituții care lucrează cu metoda T.L., posedă instrumente de măsură de foarte bună calitate (engleze și americane), dar din păcate nu lucrează pentru arheologie și nici pentru dateare. Explicația ar fi existența altor comenzi pentru cercetare, care limitează timpul și un număr foarte redus de persoane interesate să ajute la demararea cercetărilor în acest domeniu. Au fost prezentate și cîteva rezultate T.L. obținute pe probe de că-

rămizi de vîrste diferite și verificarea autenticității unor sculpturi chineze, folosind diferite tehnici (inclusia, predozarea și „da” – „nu”).

În afara acestor comunicări intr-una din seri a fost organizată și o miniconferință referitoare la aceeași metodă. S-a pus problema publicării în revistele de arheologie a unor date sintetice ale metodei T.L., referitoare la materialele care trebuie prelevate, condițiile de prelevare, considerate decisive, și posibilitățile de datare. Este absolut necesar ca materialele ce se folosesc pentru datare să fie însoțite de observații riguroase referitoare la stratigrafia, umiditatea, adincimea și radioactivitatea mediului.

Lucrările referitoare la metoda dendrocronologică de datare au adus în discuție îmbunătățirile aduse preciziei acesteia prin aplicarea tehniciilor de măsurare electronice și a programelor de calculator (A. Grigo, R.D.G.) și au prezentat stadiul cercetării în unele țări. Astfel, Th. Wazny, de la Laboratorul Dendrocronologic de pe lîngă Academia de Științe a Artelor din Varșovia, a prezentat rezultate dendrocronologice obținute în colaborare cu Universitatea din Hamburg pe materiale arheologice provenind din zona de nord a Poloniei datează în secolele XI–XVI. În afara laboratorului amintit, în Polonia mai există încă două, unul, la Cracovia, pe lîngă Academia de științe agricole (care lucrează în colaborare tot cu specialiști din R.F.G.) și un altul la Thorun, care conlucrează cu o universitate din Suedia.

Pentru metoda arheomagnetică de datare au fost prezentate trei comunicări: una referitoare la Bulgaria, alta la Cehoslovacia și ultima, a noastră, referitoare la România.

Cunoscută cercetătoare Mary Kovacheva a prezentat stadiul cercetărilor arheomagnetică pentru Bulgaria (nivelul anului 1980). Pe baza materialelor analizate s-a obținut variația seculară a elementelor geomagnetic (I, D, F/F₀) din ultimele 18 secole, care a condus la realizarea unei scări arheomagnetică a timpului, care poate fi folosită pentru datare în arheologie. Rezultatele obținute în Bulgaria au fost comparate cu cele din U.R.S.S. (Ucraina, Moldova etc.). S-a ajuns astfel la concluzia că ele coincid, iar diferențele care apar sunt firești, având în vedere diferențele geografice. Au fost prezentate unele exemple de date, ca și chestiuni legate de variațiile datelor C₁₄ și intensitatea geomagnetică a cimpului. În ceea ce privește problemele legate de datarea siturilor arheologice, dr. Kovacheva a dat exemplul unor așezări cu mai multe nivele de locuire, din care s-au recoltat probe arheomagnetic, realizându-se astfel o scară stratigrafică cu rezultate arheomagnetică. Domnia sa a precizat că pentru analiza arheomagnetică folosește doar așezări dateate prin C₁₄ (și are în vedere numai datele calibrate), dar uneori a folosit ca reper cronologic date de T.L. sau cronologia relativă având la bază combinații de dateare C₁₄ și T.L. S-a referit și la dificultatea găsirii unor materiale bine magnetizate și dateate, ce pot fi folosite apoi și pentru datarea arheomagnetică, și la necesitatea colectării de noi probe pentru perioadele mai slab ilustrate. Cercetătoarea bulgară consideră necesar ca probele să nu fie analizate doar de un singur laborator, ci de mai multe în scopul verificării lor și al eliminării celor neconcluante. De asemenea, a pus și problema colaborării dintre laboratoare în vederea obținerii de noi și bune rezultate.

Cea de a doua comunicare referitoare la arheomagnetism se referă la Cehoslovacia. Într-o primă etapă, de accele probleme s-a ocupat V. Bucha, dar din 1978 încoace s-a creat o nouă echipă, alcătuită din specialiști de la Institutul de Geofizică de la Bratislava, Oto Orlický, și de la Institutul de Arheologie de la Nitra, J. Tirpáck. S-au prelevat și analizat probe din 10 localități din Cehoslovacia (dateate Hallstatt, sec. 9 și 11 e.n.) în vederea identificării schimbării polarizării termomagnetică. Comparindu-se aceste rezultate cu cele publicate de V. Bucha și M. Kovacheva s-au făcut apoi încercări de datare a vîrstei obiectelor arheologice.

În cadrul simpozionului de o atenție deosebită s-a bucurat și comunicarea susținută de dr. M. Cărciumaru referitoare la sistemul geocronologic al paleoliticului din România, elaborat în mare parte pe baza estimărilor palinologice, și confirmarea lui de datele C₁₄ din mai multe stațiuni paleolitice, care conferă astfel palinologiei suficiente valențe pentru a formula unele ipoteze asupra cronologiei paleolitice.

O interesantă comunicare legată de datarea obiectelor din fier a fost susținută de M. F. Gurin (U.R.S.S.). În acest caz datarea pieselor din metal s-a făcut pe baza a trei elemente: apariția combinațiilor de nitrogen (nitridele) în procesul de descompunere a fierului la temperaturi ridicate; emergența nivelurilor oxidate de-a lungul perioadei cît au stat în nivalele culturale; schimbarea parametrilor structurilor cristaline ale fierului vechi în comparație cu cel contemporan. Experientele și analizele efectuate nu sunt însă elocvente, astfel că se consideră necesară continuarea cercetărilor în acest domeniu pentru îmbunătățirea metodei.

La încheierea lucrărilor simpozionului toți vorbitorii au fost de acord în aprecierea calității lucrărilor prezentate. S-a considerat a fi o idee foarte bună organizarea unui astfel de manifestări, care a dat posibilitatea aprecierii stadiului actual al cercetării în mai multe domenii precum C₁₄, dendrocronologie, arheomagnetism, palinologie, analize chimice, care ajută la datarea siturilor arheologice. Organizatorii speră ca astfel de manifestări să aibă un caracter periodic. Întâlnirea dintre arheologi și fizicieni a fost utilă și în vederea stabilirii unor relații prietenești și de colaborare pentru perioadele următoare. Ar fi fost bine ca participarea arheologilor din diferite țări la acest simpozion să fi fost mai mare.

Am subliniat aici în mod deosebit dorința de perfecționare constatătă atât la arheologi cît și la fizicieni. În afara țărilor care au astăzi o oarecare tradiție în ce privește problemele de datare, cu laboratoare bine cunoscute și apreciate, au apărut și noi echipe, care sunt interesate de realizarea unor performanțe în aceste domenii, în ciuda greutăților pe care le întâmpină. Din analiza făcută se văd clar preocupările tot mai insiste legate de crearea în fiecare țară a unor laboratoare și specialiști care să conlucreză în mod organizat, pe baza unor programe de cercetare, la probleme legate de datare în arheologie. Faza actuală de dezvoltare a arheologiei și a științelor care o ajută impune înălțarea empirismului și organizarea unor cercetări pe cît posibil mai complexe, care să ofere mai multe posibilități de interpretare a materialului arheologic.

În cursul vizitei pe care am efectuat-o la Nitra, după închiderea lucrărilor acestui simpozion, având ca preocupare probleme referitoare la organizarea sistemului de documentare în arheologie pe baza noilor tehnici, am fost la Institutul de Arheologie al Academiei Slovace de Științe recunoscut ca fiind unul dintre cele mai bine organizate și faimoase instituții de acest gen din Europa. Institutul în discuție organizează săptămâni pe scară foarte mare, chiar la ora actuală, deține o bază materială foarte bine pusă la punct și acordă o atenție deosebită dezvoltării cercetării științifice în conformitate cu ultimele cerințe ale epocii. Astfel, fără a intra în amănunte, putem preciza că acest institut definește un laborator de arheomagnetism, unul de radiocarbon în curs de echipare și organizare, specialiști în domeniul faunei, palinologiei, geologiei, chimiei, care conlucreză cu arheologii în vederea analizării materialelor descoperite în cercetările arheologice. Volumul mare de material arheologic rezultat în urma acestor cercetări este foarte bine clasat și depozitat, iar cu prelucrarea și organizarea lui se ocupă departamentul de informații tehnice și științifice, alcătuit din 12 persoane. Înă acum există 250 000 de fișe ordonate alfabetic referitoare la săptămânile arheologice (anul 1980 inclusiv). Aceste fișe cuprind următoarele date: localitate, localitatea subordonată, județ, cultură, epocă, inventar, materie primă, numele autorului cercetării, anul săptămânii. Există un catalog alfabetic cu numele localităților unde s-au făcut săptămâni și dosare de săptămână pentru fiecare obiect în parte. Toate dosarele sunt clasate alfanumeric pe mașina tip „ZIPPEL“ (de fabricație maghiară): 1 = A–B, 2 = C–D, ..., 16 = Z–Z. Se consultă lista de la mașină (clasare alfanumerică), iar mașina selectează dosarul solicitat. Pentru cercetările mai mari aceste dosare contin și documentație foto și desene.

Pe același principiu sunt organizate și fototeca și diapozitivele. Fișa de fototecă cuprinde refeririile: anul descoperirii, localitatea, numărul complexului. Separat, fiecare obiect are o fișă, fotografie, cu numărul din fototecă. Există fișe chiar și pentru piesele fragmentare. Acest gen de fișe

nu pot fi selectate automat, ci de către tehnicieni, după datele din dosarele fiecărui obiectiv în parte. Pe baza informațiilor immaginate s-au alcătuit trei bânci de date: rapoartele arheologice referitoare la săpături; fotodocumentația pentru obiecte; fotodocumentația pentru caracteristici. Precizăm că la elaborarea acestor documentații lucrează arheologii Institutului de la Nitra împreună cu cei de la muzeele din Slovacia. Clasificarea materialelor, alcătuirea fișierelor pe probleme, este făcută de personalul din departament, care se ocupă și de verificarea fișelor. Fișele sunt alcătuite pe baza unui tezaur de cuvinte-cheie, care este mai redus decit cel folosit pentru serviciul de documentare al bibliotecii. În momentul de față, matematicianul de la acest departament, împreună cu arheologii de aici lucrează la programul de calculator pentru prelucrarea acestor fișe. Se prevede ca în următorii 2 ani Institutul să fie dotat cu un calculator de dimensiuni mijlocii pentru necesitățile interne. Până atunci aceste date sunt prelucrate la calculatorul Universității de la Bratislava. Cu ajutorul unui program de calculator ARDIS s-au realizat buleteine de informare pe ani referitoare la diferite perioade istorice (paleolitic, neolic, obiecte din perioada medievală și timpurie aparținând slavilor). Buletinele de informare realizate cuprind și referiri la analizele interdisciplinare.

Sistemul de documentare al Institutului cuprinde și o bogată colecție de hărți pentru zonele cercetate (scara 1/1/250 000, 1/10 000, 1/50 000), care sunt clasate tot pe un aparat ZIPPEL.

În afara materialelor arheologice prezentate, de care se ocupă toți arheologii Institutului și Departamentul Tehnic-Stiințific, unii cercetători au făcut încercări proprii de prelucrare a materialelor arheologice pe calculator. Astfel, dr. Pavuk a înregistrat toate cele 5 000 de fragmente ceramice dintr-o așezare neolică aparținând grupului Zeliezovce. Descrierea fiecărui piesă s-a făcut pe o fișă stas cu 80 de coloane. Această fișă, cuprinde următoarele date: formă, profil, ornamente, pastă, loc de descoperire etc. Datele astfel

înregistrate au fost prelucrate pe calculator. Rezultatele obținute sunt considerate doar o etapă de lucru. Se pot face astfel de descrieri și pentru analizele funcționale ale pieselor. Astfel de încercări nu sunt singurele în Cehoslovacia, și ne referim la apariția recentă a primului volum referitor la săpăturile de la Bylany, care vor fi prelucrate tot pe calculator și la o altă lucrare, apărută de mai multă vreme, 1977, a unui colectiv de la Universitatea din Brno (Vl. Podborský, E. Kazdová, Pavel Kosťušák, Z. Weber, *Numericky Kód Moravské Malovany Keramiky*, Brno), care a realizat un cod numeric al ceramicii pictate din Moravia, cu posibilități de prelucrare automată.

Ultima problemă la care ne vom referi este aceea a sistemului automat de prelucrare a datelor bibliografice de la Institutul de Arheologie de la Nitra. Biblioteca Institutului definește un număr de aproximativ 45 000 de volume. Pentru 25 000 din acestea există fișe documentare (indexate). Această indexare s-a făcut pe baza unui tezaur de cuvinte realizate de arheologii Institutului pentru fiecare perioadă și are un caracter general. În baza acestui tezaur arheologii Institutului alcătuiesc fișe pentru fiecare lucrare nou intrată în bibliotecă, sau pentru fiecare articol din revistele prinse. Fișele cuprind informații generale cu caracter bibliografic urmate de cuvintele -cheie referitoare la: epocă, cronologie, țară, localitate, sit arheologic și inventarul pe scurt. Fișele astfel alcătuite sunt apoi organizate pe mașina ZIPPEL, în funcție de cotă. S-a ajuns la concluzia că regăsirile cu această mașină sunt incomplete și prea greoai, motiv pentru care în momentul de față colectivul bibliotecii lucrează la transformarea fișelor în vederea introducerii și prelucrării lor pe calculator. Am menționat anterior că în următorii 2 ani Institutul va fi dotat cu un calculator care va deservi și serviciul de documentare al bibliotecii. În stadiul actual cam 5 000 de fișe sunt deja pregătite pentru a fi prelucrate pe calculator. Fișele la care ne-am referit, cu caracter general, au scopul de a atenționa cercetătorul în legătură cu problemele care îl interesescă.

CORNELIA-MAGDA MANTU